

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 15.

Lördagen den 24 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Företogs val av tjugufyra valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till valmän utsedda:

herr Barthelson	med 111 röster,
» Bäckström	» 111 » ,
» Cedercrantz	» 111 » ,
» Danström	» 111 » ,
» Ekelund	» 111 » ,
» Eklund, Oskar,	» 111 » ,
» Ekman, Johan Emilson,	» 111 » ,
» Fahlén	» 111 » ,
» Gustafsson	» 111 » ,
» Hallin	» 111 » ,
» Hammarskjöld	» 111 » ,
» Hedenstierna	» 111 » ,
» Hjärne	» 111 » ,
» Karlsson, K. G.,	» 111 » ,
greve Klingspor	» 111 » ,
herr Neiglick	» 111 » ,
» Nilsson, Johan,	» 111 » ,
» Nyström	» 111 » ,
» Petersson, P. Alfred,	» 111 » ,
» Roos	» 111 » ,
friherre Silfverschiöld	» 111 » ,
herr Tjygger	» 111 » ,
» Wickman	» 111 » ,
» Wrangel	» 111 » ,

Företogs val av tio suppleanter för kammarens valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valförrättningens

slut hava blivit till suppleanter för kammarens ifrågavarande valmän utsedda:

herr	Forssman	med 106 röster,
»	Ekman, Carl G.,	» 106 » ,
»	Waldén	» 106 » ,
»	Rooth	» 106 » ,
»	Pers	» 106 » ,
»	Carlsson, Johan,	» 106 » ,
»	Boberg	» 106 » ,
»	von Bahr	» 106 » ,
»	Flensburg	» 106 » ,
»	Jönsson	» 106 » ,

sedan ordningen mellan dem blivit genom lottning bestämd.

Vid föredragning av lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 17 januari 1917 dagtecknad proposition nr 29, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet under innevarande år använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta ett belopp av 30,000,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner,

nämligen nr 267 av herr *J. Pålsson* och nr 278 av herr *B. Eriksson* i Grängesberg m. fl. I den förra motionen hade hemställts, att riksdagen endast på så sätt måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 29, att för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet å extra stat för år 1918 beviljades 10,000,000 kronor. I den senare motionen hade föreslagits, att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29 och under förutsättning att en avsevärd inskränkning skedde vid inkallelse av trupper för neutralitetsvakt, måtte bevilja för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet, att uppföras på 1918 års stat, ett belopp av 10,000,000 kronor samt medgiva, att Kungl. Maj:t finge redan under innevarande år disponera medlen.

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.
(Forts.)

I båda motionerna hade därjämte hemställts, att vederbörande utskott måtte föreslå fördelning av beloppet på fjärde och femte huvudtitlarna.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt att riksdagen måtte besluta

a) att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, herr *J. Pålssons* motion i andra kammaren nr 267 och herr *B. Erikssons* m. fl. motion i andra kammaren nr 278, till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet bevilja å extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst å 10,000,000 kronor, att uppföras å 4:de och 5:te huvudtitlarna enligt fördelning, som utskottet senare komme att föreslå, med rätt för Kungl. Maj:t att av omhänderhavande medel disponera beloppet redan under innevarande år;

b) att vad Kungl. Maj:t i förevarande proposition i övrigt hemställt icke för närvarande måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

c) att herr *J. Pålssons* ovanberörda motion genom utskottets hemställan under a) måtte anses besvarad; samt

d) att herr *B. Erikssons* m. fl. omförmälda motion genom utskottets hemställan under a) likaledes måtte anses besvarad.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *C. J. G. Swartz*, *O. M. Strömberg*, *H. H. K. Ericson*, *J. Nilsson*, *I. E. G. Svensson*, *J. L. Widell*, *K. A. Malmborg*, *H. Andersson* i Skivarp, *G. Odqvist*, *A. R. Lundblad* och *G. R. J. Åkerman*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Med hänsyn till nu rådande förhållanden anser sig utskottet böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Utskottet hemställer, att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet under innevarande år använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta ett belopp av 30,000,000 kronor,

b) avslå herr *J. Pålssons* motion nr 267,

c) avslå herr *B. Erikssons* m. fl. motion nr 278.»

Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.
(Forts.)

Herr S w a r t z: Herr talman, mina herrar! Emot utskottets beslut att föreslå riksdagen att för närvarande endast bevilja $\frac{1}{3}$ av det av Kungl. Maj:t till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet äskade förskottet å 30,000,000 kr. hava jag och 10 andra medlemmar av statsutskottet reserverat oss, i det vi yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition i dess helhet.

Vi hava nämligen ej kunnat godkänna de grunder, på vilka statsutskottet stött sitt beslut i förevarande fall.

Dessa grunder synas vara av egentligen två slag, dels ett av mera reell innebörd, dels ett av, såsom oss synes, så gott som utslutande formell beskaffenhet.

I det förra avseendet tyckes statsutskottets majoritet genom en nedsättning av beloppet vilja giva ytterligare eftertryck åt vad i motiveringen säges därom, att utskottet »anser skäl föreligga för den meningen, som i ovan åberopade motioner framförts, att — såvida intet oförutsett inträffar, som uppenbarligen hotar rikets neutralitet — inkallelserna för neutralitetsvakten till lands borde kunna i avsevärd mån inskränkas utan att den verkligt erforderliga bevakningen eftersättes», i sammanhang varmed utskottet uttalar »sin förväntan, att här angivna synpunkter beaktas vid neutralitetsvaktens anordning». Detta låter ju närmast som en befallning och är nog avsett att så tolkas. Det är tydligt att under sådana förhållanden vi ej kunnat instämma i detta uttalande. Riksdagen i dess helhet har redan vid två olika tillfällen under 1916 — dels vid beviljandet av det första förskottet å 18,000,000 kronor för neutralitetsvaktskostnadens bestridande, dels vid beviljandet av ytterligare 57,000,000 för samma ändamål — uttalat »sin förvissning att det alltjämt noggrant tillses, att de kostnader och personliga bördor, landets neutralitetsvakt måste kräva, begränsas till det verkligt nödvändiga», och i denna uppfattning är riksdagen helt visst och tydligtvis allt fortfarande fullständigt enig. Men *bedömandet* av vad som är verkligt nödvändigt har synts oss ofrånkomligt böra utövas av dem, vilka bära ansvaret för, att skyddet å varje tid och vid varje tillfälle också motsvarar det behov, som förefinnes. Tar man detta bedömande i egen hand och kräver, att ens egen mening därvidlag skall vara normerande för det sätt, varpå skyddet anordnas, befriar man efter vår uppfattning rätta vederbörande från det dem åliggande ansvaret och påtager sig själv detsamma. På den vägen vilja vi ej följa, vi sakna den härför erforderliga överblicken över situationen och kunna ej göra oss meddelaktiga i det divisionsansvar, som till föga båtnad för den enhetlighet i ledningen, som de nuvarande förhållandena så bestämt kräva, skulle bliva följderna av ett sådant tillvägagående.

På denna punkt har utskottets vice ordförande givit uttryck åt en uppfattning, som alldeles sammanfaller med den nu av mig uttalade, i det han velat ur motiveringen utsluta hela det stycke, varav de av mig nyss citerade orden utgjorde en del, och jag undrar i själva verket, huruvida jag misstager mig mycket, om ej bland utskottets övriga majoritet åtskilliga finnas, som visserligen velat i än högre grad än som, enligt vad jag nyss framhöll, skedde år 1916

stryka under sin önskan om ytterligare så långt som möjligt gående inskränkningar i såväl de materiella som de personliga offren för neutralitetsvaktens upprätthållande, men som i alla händelser ej skulle vilja påtaga sig ansvaret att framdriva önskade inskränkningar gent emot vederbörande myndigheters bestämda mening om omöjligheten att i detta avseende gå så långt, som tilläventyrs önskas.

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.

(Forts.)

Å andra sidan är det tydligt, såsom jag redan framhållit, att alla de lättnader, som av de ansvarsbärande myndigheterna anses kunna utan åsidosättande av nödig säkerhet beredas, med tillfredsställelse skola hälsas av oss alla. Särskilt hysa vi å vår sida alltjämt livlig önskan, att man så mycket som möjligt måtte vid inkallelser till tjänstgöring taga hänsyn till sådana ömmande omständigheter, vilka i särskilda fall kunna påkalla befrielse från dylik tjänstgöring. Men längre än till uttalande av *önsknningar* om dylika åtgärders vidtagande i den mån, de ej skada det syfte, som med neutralitetsvakten avses, kunna vi ej heller i detta stycke gå.

Tydligt är alltså att vi ej på de grunder, jag nu vidrört, kunnat vara med om *något* slags, om än blott tillfällig, nedsättning i det av Kungl. Maj:t för neutralitetsskyddets upprätthållande äskade beloppet.

De övriga av statsutskottet anförda skälen för att ej nu bevilja mera än 10,000,000 kronor äro, som jag redan antytt, av företrädesvis formell, eller kanske rättare räkenskapsmässig beskaffenhet.

Utskottet har ansett en ytterligare utredning utöver den jämte propositionen avlämnade vara erforderlig och har därför härom gjort framställning i enlighet med § 46 Riksdagsordningen. I vilka avseenden denna ytterligare utredning har ansetts erforderlig, framgår av vad som på sid. 3 i betänkandet anförts. Om denna ytterligare utrednings önskvärdhet har utskottet varit enhälligt — ju större klarhet, som kan erhållas i avseende på Kungl. Maj:ts framställningar till riksdagen, desto bättre, — och därför har ingen röst inom utskottet höjt sig mot denna begäran.

Men nog måste jag bekänna, att när en dylik begäran avlåtits, skulle det varit i överensstämmelse med hittills, så vitt jag vet, alltid följd praxis, om man avvaktat den sålunda begärda utredningen, innan man ånyo företagit propositionen till behandling. Då man nu emellertid så tillvida frångått denna praxis, att man till behandling i viss del upptagit den kungl. propositionen, innan utredningen inkommit, har detta givetvis haft sin grund däri, att man velat förebygga att Kungl. Maj:t skulle nödgas längre tid än absolut nödvändigt av statsmedel förskottsvis göra utbetalningar av denna art, utan att därvid äga riksdagens bemyndigande.

Men huru har man lyckats därmed?

Oaktat det är synnerligen svårt, ja, omöjligt att i närvarande stund exakt ange beloppet av de utbetalningar, som i år redan gjorts eller under den allra närmaste tiden komma att göras under titeln neutralitetskostnader, lär man, enligt vad jag å vederbörlig ort inhämtat, med visshet kunna säga, att i den mån sådant för närvarande låter sig beräknas, vid februari månads utgång hela det be-

Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.

(Forts.)

lopp av 10,000,000 kr., som statsutskottet föreslår riksdagen att ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, blivit förbrukat och antagligen ännu något därtill. Kungl. Maj:t har nämligen, därvid handlande i full överensstämmelse med vad riksdagen under de senaste 2 åren dels lämnat utan erinran, dels uttryckligen godkänt — jag ber få styrka detta genom hänvisning till riksdagens skrivelse av $13/6$ 1916 n:r 246 — gjort en del anskaffningar och beställningar, vilka i detta fall varit avsedda att betalas med de medel, vilka komme att äskas av 1917 års riksdag för täckande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet. Likviderna härför måste givetvis under alla förhållanden verkställas. Kronan kan ej underlåta att gentemot enskilda fullgöra sina förbindelser.

För täckande av dylika redan ingångna förbindelser, ävensom för bestridande av nödiga löpande utgifter, lära, som sagt, inom få dagar minst 10,000,000 kr. vara utbetalade.

När man nu vill åt Kungl. Maj:t lämna endast 10,000,000 kr. att röra sig med till dess föreliggande proposition åter upptages till behandling efter det den begärda utredningen inkommit, vilket kan dröja nog så länge, följer härav tydligt, att Kungl. Maj:t av riksdagen tvingas att utanordna ytterligare förskott utan riksdagens medgivande. Redan av denna anledning synes oss utskottsmajoritetens yrkande om beviljande nu av endast 10,000,000 kr. ej vara rätt lämpligt.

Men även i övrigt finna vi utskottets skäl för sin hemställan till riksdagen att ej för närvarande i vidare mån än med hänsyn till de 10 miljonerna taga befattning med den föreliggande propositionen ej bärkraftiga. »Innan de av utskottet infordrade upplysningarna inkommit, anser sig utskottet icke kunna till prövning upptaga dessa beräkningar (vilka återfinnas i de propositionen åtföljande handlingarna) och av dem föranledda anslagsbehov», säger utskottet samt tillägger, att det dock redan nu vill uttala »att i varje fall den förhöjda anskaffningskostnaden för materiel och persedlar, till vilka värnskattemedel blivit anvisade, ävensom kostnaden för vissa materielanskaffningar icke synas utskottet böra överföras på utgifter för tryggande av rikets neutralitet».

Detta kan ju vara en nog så förklarlig statsutskottssynpunkt under normala förhållanden. Den har och blivit av riksdagen i den förut åberopade skrivelsen n:o 246 1916 i viss mån framhållen. Men det är att märka, att riksdagen då önskade att vid *slutuppgörelsen* av neutralitetskostnadskontot en reglering skulle äga rum. Riksdagen yttrade nämligen: »I sammanhang härmed har riksdagen velat uttala, att ersättning för vissa varuposter utav mera betydande omfattning, som anskaffats för krigsberedskapen, men som sedermera icke lämpligen böra bibehållas för krigsmaktens behov eller som användas för ändamål, för vilka i stat upptagna anslag äro avsedda, bör i *sinom tid* tillgodoföras neutralitetskostnadernas konto.»

Någon anmärkning mot, att, så länge utgifter för neutralitetsvaktens upprätthållande krävdes, dessa påfördes ett gemensamt konto, även om de avsågo anskaffande av varuposter av betydande omfattning, förekom icke.

K. M:t:s äskande nu står alltså i full överensstämmelse med vad riksdagen i fjor skrev. Nu tyckes emellertid statsutskottet vilja införa riksdagen på en annan väg. Vi reservanter anse däremot lämpligt att vidbliva ordningen från i fjor.

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.*

(Forts.)

Det vill synas mig, som om skillnaden i uppfattning i denna del mellan utskottets majoritet och oss reservanter skulle kunna uttryckas så, att statsutskottet vill genom den begärda utredningen först få klart för sig, vilka anslagstitlar eller konti böra slutgiltigt belastas med de utgifter, som krävas för neutralitetsvaktens upprätthållande utöver de s. k. »löpande utgifterna», innan statsutskottet vill tillstyrka anslagens beviljande, under det att vi för vår del — i övertygelsen därom att medlen under alla förhållanden komma att behövas och detta till stor del omedelbart — vilja redan nu ställa de av K. M:t äskade medlen till förfogande, under det att fördelningen på de olika konti kan ske senare, för den händelse man ej — vilket vi för vår del anse lämpligast — vill med avseende på dessa medel gå till väga på samma sätt, som riksdagen i fjor uttalade sig för med hänsyn till då ifrågakommande medel.

I detta sammanhang tillåter jag mig såsom min uppfattning uttala, att det ej är något lyckligt grepp, när statsutskottet föreslår, att de 10 miljonerna skola uppföras på 1918 års stat att fördelas mellan 4:de och 5:te huvudtitlarna. Att på detta sätt åt en — i jämförelse med det hela — liten del av neutralitetskostnaderna skänka en fråna vad hittills varit vanligt avvikande behandling, finner jag så mycket mera olämpligt, som vi ju hava att antagligen snart nog vänta den redan i statsverkspropositionen bebådade finansplanen, uti vilken såväl 1917 som föregående års neutralitetskostnader och alla övriga med den nuvarande extra ordinära situationen sammanhängande anslagsäskanden komma att uti ett sammanhang behandlas. Att nu uppföra de 10 miljonerna i form av anslag på 4:de och 5:te huvudtitlarna är under sådana förhållanden ett föregripande, som jag befarar kunna bereda svårigheter vid den slutliga uppgörelsen. Detta i förbigående.

Med avseende på huvudfrågan vill jag endast tillägga ett par ord.

Statsutskottets förslag är av beskaffenhet att kunna såväl inom som utom landet framkalla den uppfattningen, att den hittills eniga föresatsen hos vårt folk, att med alla medel värna om vår neutralitet, ej numera skulle vara så fast och bestämd som tillförne. En sådan uppfattning har ock som bekant redan på åtskilliga håll gjort sig gällande. För visso är detta en missuppfattning.

För egen del har jag under ärendets slutbehandling inom statsutskottet fått det bestämda intryck, att vi alltjämt äro fullt eniga i denna för vårt lands välfärd så viktiga angelägenhet, men den väg utskottet nu valt vid denna frågas behandling kan som sagt lätt bliva föremål för misstydingar och kräver därför särskilda förklaringar för att rätt förstås.

Vida klarare uttryck åt vår önskan att alltjämt med lika bestämdhet och kraft upprätthålla och värna om vårt lands neutrali-

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.
(Forts.)*

tet ges genom ett rent och oförbehållsamt bifall till K. Maj:ts proposition. Ett sådant beslut talar för sig självt utan alla kommentarer.

Det är därför vi reserveranter anslutit oss till K. Maj:ts proposition, det är ock därför, som jag nu livligt vädjar till kammaren att göra sammaledes, då jag yrkar bifall till denna av oss avgivna reservation.

Herr Kvarnzelius: Herr talman, mina herrar! Enligt min uppfattning grundar sig statsutskottets föreliggande förslag på mycket starka sakliga skäl, och jag kan icke medgiva, att de anmärkingar, som den föregående ärade talaren riktat emot utskottsmajoritetens motivering och förslag, i någon som helst mån rubbat min uppfattning i detta avseende och jag har dock, herr talman, varit i tillfälle att mycket noga och jag vågar säga samvetsgrant undersöka och pröva detta ärende. Detta behöver jag ju icke särskilt stryka under, när var och en bör känna sitt ansvar i det hänseendet, när det gäller en fråga av denna beskaffenhet. Jag har också varit i tillfälle att mycket noggrant studera allt det material, på vilket den kungl. propositionen är baserad och som ligger till grund för utskottets bedömande av ärendet.

Jag vill inom parentes säga, att det är med en viss förvåning man iakttagert, att först i dag den sakliga argumentationen emot utskottets ståndpunkt framkommit, vilken argumentation jag hade väntat skulle komma tidigare under den förberedande behandlingen inom utskottet. Anledningen därtill finner jag emellertid icke anledning att forska efter.

Om jag fattade den föregående talaren rätt, grupperade han statsutskottets skäl för dess ståndpunkt i två kategorier, den ena av formell natur, och den andra, om jag fattade honom rätt, av mera reell natur. Han hänförde då till de reella skälen önskan att få neutralitetsvakten inskränkt. Jag för min del vill icke gruppera utskottets skäl i den ordningen, ehuru väl så starka skäl hava givits för den meningen, att neutralitetsvakten bör och måste begränsas till det strängt nödvändiga. Vid flerfaldiga tillfällen och icke minst sedan riksdagen samlats, har detta betonats, och man kan mycket väl säga, att därför anförts tungt vägande skäl. Så mycket torde vi kunna vara överens om, att neutralitetsvakten måste anordnas på så praktiskt sätt som möjligt och på så litet schablonartat sätt som möjligt, så att man kan göra de besparingar i avseende å arbetskraft och kostnader, som på detta område kunna göras, utan att neutralitetens oeftergivliga krav eftersättas. Enligt min uppfattning är emellertid det tyngst vägande skälet till utskottets ståndpunkt att söka i det förhållandet, att i neutralitetskostnaderna inblandats en hel del kostnader, som icke höra dit. Dit hava t. ex. hänförts kostnaderna för materialanskaffningar av den beskaffenhet, att de i vanlig ordning böra vara uppförda under fjärde och femte huvudtitlarna ävensom materiel, vilken enligt av riksdagen tidigare fattat beslut är avsedd att anskaffas för värnskattemedel.

Jag är givetvis förhindrad att i detta hänseende ingå i några detaljer, enär alla de handlingar som förelegat för utskottet vid dess bedömande av frågan äro av hemlig natur. Jag vill emellertid försäkra, att ifall herrarna och även utskottets ärade ordförande, vilket han kanhända har gjort, fastän jag icke vet det, velat samvetsgrant gå igenom de papper, på vilka vi stödjå vår uppfattning, så skola ni lika väl som han finna, att i det hänseendet råder ett oerhört kaos, som det möter de allra största svårigheter att bringa reda uti — i varje fall om man skall döma av de papper, som legat till grund för utskottets beslut. Och det måste allvarligt betonas nödvändigheten av att det bringas ordning och reda i förhållandena på detta område. Därom kunna vi väl alla vara ense, att icke minst bör riksdagen hålla på den saken, att man i affärer icke skall blanda ihop saker som icke höra samman och trassla till dem, utan man skall försöka så vitt möjligt att hålla var sak för sig, och detta bör icke vara svårt här vid lag, då man har så stora och solida konti som finnas på fjärde och femte huvudtitlarna, där man kan rangera in diverse saker och sålunda icke behöver stoppa in dem under neutralitetskostnaderna.

Den ärade ordföranden i statsutskottet anmärkte vidare på att utskottet, sedan det till Kungl. Maj:t avlåtit skrivelse med begäran om vissa utredningar enligt § 46 riksdagsordningen, utan att avvakta dessa utredningar, likväl företagit ärendet till prövning. Ja, utskottets ärade ordförande angav själv anledningen, varför vi ansett oss pliktiga göra det. Vi hava ansett det vara nödvändigt att så skynsamst som möjligt bereda Kungl. Maj:t tillgång till medel för bestridande av de löpande utgifterna. Nu meddelades visserligen av den ärade talaren att Kungl. Maj:t redan har eller skall under de närmaste dagarna vid februari månads utgång hava disponerat det belopp som utskottet föreslår riksdagen att bevilja. Ja, det är möjligt. Därom känner jag ingenting. Det har icke meddelats oss som tillhöra majoriteten inom utskottet. Men det vill jag säga, att har Kungl. Maj:t redan disponerat de 10 miljoner kronorna, så har icke detta belopp använts till bestridande av neutralitetskostnaderna, utan till betalande av andra skulder som Kungl. Maj:t har ådragit statsverket; och den ståndpunkt vi hava intagit är den, att medel för sådana ändamål skola äskas i annan ordning än enligt propositionen nr 29. Detta är det grundläggande och det rent principiellt starkaste i vår ståndpunkt enligt min uppfattning.

Om herrarna ta del av propositionen nr 29, skola ni finna, att den är beslutad på finansministerns föredragning, ehuruval det rör sig om medel som skola gå under fjärde och femte huvudtitlarna. Det är onekligen anmärkningsvärt att detta ärende föredragits utan att såvitt av propositionen kan inhämtas någon gemensam beredning med lant- och sjöförsvarsdepartementscheferna och finansministern har ägt rum. Propositionen grundar sig på uppgifter, ingivna av armé- och marinförvaltningarna, och i dessa uppgifter förekomma dels en massa poster som förelågo till riksdagens prövning redan vid förlidet år vid behandlingen av detta ärende — det är således gamla

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.

(Forts.)

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.*

bekanta som komma igen, däribland poster som ingingo i de 8 miljoner kronor som vid slutet av föregående riksdag beviljades extra till försvarets stärkande — och dels poster avsedda att täckas av värnskattemedel, engångskostnader till försvaret.

(Forts.)

Det är klart att i fall detta material hade blivit något granskat i Kungl. Maj:ts regering skulle icke dessa siffror hava lagts till grund för propositionen. Det är otänkbart att de utan vidare kunde hava kommit fram, för så vitt regeringen velat ägna någon noggrannare granskning och uppmärksamhet åt det material ämbetsverken lämnat in. Man finner att lejonparten av det belopp som äskas är avsett, icke för neutralitetskostnader i den mening jag anser, utan för bestridande av andra utgifter.

Och även om Kungl. Maj:t av omständigheternas makt har tvingats att göra beställningar av ett eller annat slag, har dock riksdagen varit samlad och är samlad på sådant sätt att Kungl. Maj:t, därest Kungl. Maj:t önskat uppehålla ett gott samarbete med riksdagen, skulle kunnat förelägga detta till riksdagens prövning i annan ordning än som nu har ägt rum! Man kan ju vara överens om, att det är en smula egendomligt, att Kungl. Maj:t ena gången kommer med en proposition med förslag om beviljande av t. ex. några tusen kronor för uppförande av ett svinhus på ett boställe och då anser sig böra utförligt motivera sin begäran, men däremot framlägger en proposition, däri man föreslår riksdagen att bevilja ett 30- å 40-tal miljoner, och detta utan någon egentlig motivering, utan att angiva till vilka olika ändamål penningarna skola användas — man bara stoppar in dem under den vida rubriken »till neutralitetsvaktens upprätthållande».

Det finnes inom regeringen personer, som ha så starkt sinne för ordning och reda på det ekonomiska området, att det är synnerligen anmärkningsvärt, att detta likväl kunnat passera utan att beaktas på något som helst sätt av regeringen.

Den ärade föregående talaren gav också uttryck åt den uppfattningen, att den ståndpunkt, som utskottet intagit, lätt skulle kunna leda till att både inom och utom landet bibringa den uppfattningen, att vi skulle vara mindre intresserade för neutralitetskyddets upprätthållande nu än förr, eller att de som bildat majoriteten inom statsutskottet skulle vara mindre intresserade av neutralitetsvaktens upprätthållande än reservanterna. Ja, det vill jag säga, att en viss del av den svenska pressen gjort sitt bästa för att sprida denna uppfattning, och jag håller den ärade talaren räkning för att han kraftigt sagt ifrån, att han trodde detta vara ett misstag. Jag ber få konstatera att utskottets ärade ordförande i detta avseende har riktigt uppfattat vår ståndpunkt. Att i vårt förslag vilja inlägga den meningen att vi skulle vara mindre intresserade för neutralitetskyddets effektiva upprätthållande är fullständigt oriktigt.

Jag vill tillägga ytterligare några ord i anslutning till de beräkningar, som ligga till grund för utskottets ställning till frågan.

Den mänskapstyrka, som arméförvaltningen räknat med, när ämbetsverket gjorde upp det förslag, som ligger till grund för den

kungl. propositionen, är så avsevärt mycket högre än den manskapsstyrka, som statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet under hand meddelat till ledamöter i statsutskottet, att Kungl. Maj:t hade för avsikt att låta sammankalla, att, därest beräkningarna reducerats, i enlighet med de uppgifter som i detta avseende senare lämnats av herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet, det belopp av 10 miljoner kronor, som vi här föreslå att riksdagen skall bevilja, skulle räcka ungefär en och en halv gång så lång tid som Kungl. Maj:ts proposition avsett att täcka utgifterna för. Jag kan givetvis icke heller i detta avseende angiva några siffror, men jag är beredd att stå till tjänst för var och en intresserad att styrka mina ord med obestriddliga siffror i detta hänseende, siffror som icke någon som är i tillfälle att kunna bedöma de fyra enkla räknesätten kan bestrida, för så vitt man över huvud taget kan våga att lita på *några siffror*. Jag anser därför, att den kritik, som här utövats av statsutskottets ärade ordförande mot vad majoriteten föreslagit, icke är befogad. De skäl som vi återropa oss på och som vi stött vårt beslut på äro så starka och sakliga, att vi icke på något som helst sätt känna oss i tvivel om att både inför oss själva och inför landet i övrigt kunna försvara den ståndpunkt vi intagit. Kungl. Maj:t har ju själv aviserat, att det inom kort skall komma en ny proposition, med förslag till ordnande av neutralitetskostnaderna för hela året. Det är nu endast ett förskott som begäres, och med den utgångspunkt som statsutskottet haft och med de beräkningar vi haft att stödja oss på anse vi, att de 10 miljoner vi här förordade böra vara fullt tillräckliga för att fylla det behov, som kan föreligga till dess riksdagen fått nästa proposition, hunnit pröva den och fatta beslut rörande densamma.

Jag vill slutligen än en gång på det bestämdaste tillbakavisa de våldsamma angrepp, som riktats mot oss under förmenande att vi skulle på något som helst sätt vilja försvara vårt neutralitetskydd eller att vi skulle vilja giva näring åt den uppfattningen, att något som helst finge eftersättas, då det gäller att tillvarata rikets intressen och upprätthålla dess neutralitet. Ingen av dem, som utgöra majoriteten inom statsutskottet, har den uppfattningen, det vågar jag påstå. Det finnes visserligen olika uppfattningar bland dem som bilda majoriteten, men om den saken råder ingen meningskiljaktighet inom statsutskottet att rikets neutralitet skall upprätthållas och hävdas, och det är i känsla av att vi med vårt förslag berett Kungl. Maj:t möjlighet att göra detta som jag biträtt detta förslag.

Herr talman jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Ericson, Hans: Herr greve och talman, mina herrar! Statsutskottets ordförande har ju utförligt redogjort för de skäl, som varit grundläggande för den hållning reservanterna intagit, men med anledning av den senaste ärade talarens yttrande ber jag att få säga några ord.

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.
(Forts.)

Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggnad
av rikets
neutralitet.
(Forts.)

Jag vill då till en början erinra om, att Kungl. Maj:t vid två tillfällen under föregående år av riksdagen äskade medel till neutralitetskostnadernas bestridande, medel som skulle förskottsvis betalas. Såsom grund för dessa propositioner hade Kungl. Maj:t lagt vissa beräkningar, och enahanda slag av beräkningar ha även denna gång varit tillgängliga för statsutskottet. Man kan särskilja de utgifter, som finnas i beräkningarna, i tre grupper.

Den första gruppen angår utgifter, som äro avsedda att bestrida vad utskottet kallar löpande utgifter, som avse avlöningar, beklädning, mathållning och dylikt. Andra gruppen omfattar utgifter, som avse att betala anskaffningar, som blivit av Kungl. Maj:t anbefallda och den tredje gruppen omfattar sådana utgifter, som ämbetsverken beräknat erforderliga för anskaffning av viss material och som Kungl. Maj:t för sin del icke ännu fattat ståndpunkt till.

Vid de båda förra tillfällena har riksdagen icke gjort någon erinran mot dylika grunder för beräkning av neutralitetskostnaderna. När nu samma slags grunder framläggas, synes det ganska egendomligt, om riksdagen då skulle ställa sig på den avvisande och olika ståndpunkt till saken, som utskottets majoritet nu vill förorda. Det komme, så vitt jag förstår, att innebära ett tvång för Kungl. Maj:t, såsom statsutskottets ärade ordförande också framhöll, att förskotta medel för utgifter, varom riksdagen icke varit i tillfälle att verkställa någon prövning.

Nu sade den siste ärade talaren, att det starkaste skäl som utskottets majoritet hade för sin hållning vore det att Kungl. Maj:t gjort åtskilliga materialanskaffningar, som han ansåg riksdagen bort sättas i tillfälle att pröva, innan Kungl. Maj:t beslutat därom. Jag ber då att få erinra om, vad riksdagen skrev förra året i sin skrivelse n:o 246, det var i samband med beviljande av medel till bestridande av ytterligare neutralitetskostnader. Riksdagen skrev då: »Av handlingarna i ärendet har riksdagens vederbörande utskott inhämtat, att i beloppet av ifrågavarande neutralitetskostnader ingå beräknade utgifter till armén för famljeunderstöd och avlöningar åt värnpliktiga med tillsammans omkring 11 miljoner kronor samt för underhåll av manskap och hästar m. m. med sammanlagt omkring 23 miljoner kronor.» Alltså tillsammans 34 miljoner kronor.

Om man jämför dessa belopp med vad riksdagen beviljade för neutralitetskostnadernas bestridande förra året, nämligen 75 miljoner kronor, framgår däraf att icke mindre än 41 miljoner kronor avsågo egentliga anskaffningar, varom riksdagen i själva verket icke uttalat sig. Den ståndpunkt Kungl. Maj:t nu intager vid dessa beräkningsgrunders framläggande synes mig sålunda icke vara av den art att man utan vidare kan säga att här är något nytt, som riksdagen icke kan gå med på. Kungl. Maj:ts hållning är tvärtom densamma i år som föregående år.

Nu har den föregående talaren även anmärkt på, att i dessa tablåer unptagits vissa utgifter, som redan upptagits i föregående tablåer. Detta är riktigt, men det kan ju bero på olika förhållanden. Det kan bero på, dels att utgifter ännu icke bestritts, dels att an-

skaffningar endast delvis gjorts och dels slutligen att anskaffningar icke blivit gjorda, emedan andra viktigare anskaffningar mast gå före dem, som blivit förut anmälda. Jag vill fråga den föregående ärade talaren, vad han skulle säga, om Kungl. Maj:t icke gjort de anskaffningar, som nu finnas upptagna i dessa tablåer och som varit nödvändiga. De skulle säkerligen, åtminstone delvis, nu icke kunna göras och i varje fall skulle de betinga ett högre pris, om Kungl. Maj:t väntat tills riksdagen beslutat i frågan.

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.
(Forts.)

Jag skall också be att få erinra om, att de tablåer vi fingo vid handläggningen av detta ärende i statsutskottet måste betraktas endast som grunder för beräkningen, grunder som stödjäs dels på erfarenheten från föregående år och dels på kalkyler, som ämbetsverken gjort. Man kan icke begära, att då det gäller att uppgöra beräkningsgrunder för ett helt år framåt, det skall kunna *exakt* angivas, vilka utgifter som skola bestridas; det måste bli mera på ett ungefär.

Den ärade talaren har också talat om, att manskapsstyrkan i beräkningen upptagits vida högre än i själva verket behövt vara förhållandet. Ja, det är ju icke så gott att säga, huru stor manskapsstyrkan behöver bli under den återstående delen av året, men jag skulle vilja säga, att det är klokare av Kungl. Maj:t att i beräkningarna upptaga en större styrka än som med säkerhet kan beräknas vara den nätt och jämnt erforderliga eller måhända än mindre.

Den siste ärade talaren vände sig mot åtskilliga inblandningar av anslag i dessa tablåer, som egentligen höra under huvudtitlarna eller bära bestridas av värnskattemedel eller på annat sätt. Ja, så må vara förhållandet i ett fåtal fall. Men jag vill erinra om, att Kungl. Maj:t ju utlovat en finansplan, i vilken dessa saker skola ordnas. Vidare är det alldeles klart att vid slutuppgörelsen av neutralitetskostnaderna åtskilliga omföringar komma att verkställas. Det är klart att en del poster för varuanskaffningar, som först uppförts å neutralitetskostnadernas konto, sedan befinnas bära betalas av anslag under huvudtitlarna eller av värnskattemedel. Innan anskaffningarna äro slutförda, är det emellertid ofta nog synnerligen svårt att göra en bestämd fördelning mellan de olika anslagen.

Om man nu beaktar de synpunkter jag varit i tillfälle att framhålla, tror jag, att vad den föregående ärade talaren sagt i själva verket icke kan tillmätas vidare stor betydelse. Av handlingarna har bestämt framgått, att 30 miljoner i den närmaste framtiden säkerligen bliva nödvändiga och erforderliga för Kungl. Maj:t såväl för löpande utgifters bestridande som även för att betala de beställningar som redan gjorts. Följden av ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition blir då endast den, att Kungl. Maj:t måste använda förförskottsmetoden — en metod som riksdagen uttalat sig emot — för bestridande av sådana utgifter som måste utgå.

Den stora synpunkten har, såsom statsutskottets ordförande här sagt, varit att en underlåtenhet att bifalla Kungl. Maj:ts proposition mycket lätt skulle missförstås; och då väl hela Sveriges folk är besjälade av en bestämd och ärlig neutralitetsvilja, har jag för min del

Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.

ansett ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning innebära ett kraftigt vittnesbörd om denna fasta vilja.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr Swartz m. fl. avgivna reservationen.

(Forts.)

Hans excellens herr statsministern *H a m m a r s k j ö l d*: Herr greve och talman, mina herrar! Oaktat vissa uttryck i utskottets betänkande torde det vara omöjligt att för sig dölja, att det föreligger en anmärkningsvärd skillnad mellan det sätt, varpå statsutskottets majoritet vill, att riksdagen skall behandla den nu föreliggande frågan och det sätt, varpå motsvarande frågor tidigare blivit behandlade. Jag torde i korthet få erinra om, vad i detta avseende förekommit.

År 1914 begärde Kungl. Maj:t bemyndigande att för bestridande av kostnader, som avse § 63 regeringsformen, av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, använda ett belopp, uppgående, jämte för ändamålet redan förskjutna medel, till högst 50 miljoner kronor, detta utan någon närmare redovisning för de olika utgiftsposterna. Riksdagen säger — det var 1914 års senare riksdag — i sin skrivelse nr 180: »riksdagen som i allt gillar Eders Kungl. Maj:ts bemödanden att till det yttersta upprätthålla rikets neutralitet, har bemyndigat Eders Kungl. Maj:t att för bestridande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen, använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta ett belopp, uppgående jämte redan för ändamålet förskjutna medel till högst 50,000,000 kronor».

År 1915 begärdes icke från Kungl. Maj:ts sida något bemyndigande att förskottsvis bestrida ifrågavarande utgifter, men riksdagen uttalade i sin skrivelse nr 225 den 29 maj en bestämd förutläggning, att »de utgifter för innevarande år för upprätthållande av rikets neutralitet, som man må finna nödvändiga, böra, intill dess riksdagen kan sättas i tillfälle att fatta beslut rörande sättet för samma utgifters täckande, av Eders Kungl. Maj:t förskjutas av omhändertvarende medel.» Där gavs sålunda ett allmänt bemyndigande.

År 1916, för att nu fatta mig något kortare, begärde Kungl. Maj:t i två repriser kreditiv för ifrågavarande ändamål, första gången utan närmare specifikation ett belopp av 25 miljoner kronor. Av detta belopp beviljade riksdagen endast 18 miljoner kronor. varvid riksdagen bland annat uttalade sin förvissning, det alljämt nog tillses, att de kostnader och personliga bördor, landets neutralitetsvakt måste kräva, begränsas till det verkligt nödvändiga. Andra gången, då den definitiva propositionen kom, beviljades som bekant ytterligare medel, så att det sammanlagt blev 75 miljoner kronor. Den motivering och utredning i frågan, som då förelåg, var icke överlägsen den, mot vilken nu riktas så starka anmärkningar. I år har Kungl. Maj:t varit i stånd att redan på ett tidigare stadium framlägga en utredning motsvarande den, som förra året framlades först i samband med och till motivering för den definitiva propositionen. I motsats till i följ, då endast förskott begärdes utan

närmare motivering, har förskottet i år motiverats på ett sätt som skulle kunnat föranleda Kungl. Maj:t att med ens begära hela summan. Kungl. Maj:t har emellertid icke velat göra detta i anledning av de ovissa förhållandena, som kunna föranleda å ena sidan en visserligen osannolik minskning av behovet och å den andra en vida sannolikare väsentlig ökning av detsamma. Kungl. Maj:t har föredragit att tills vidare begära endast en del av det belopp, som är erfordrigt, och denna del är, mina herrar, icke större än att de detaljerade anmärkningar, som kunna riktas mot vissa förekommande beräkningar, i alla händelser icke berör denna summa.

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.
(Forts.)

Det framgår icke tydligt av statsutskottets utlåtande huruvida utskottets mening är att genom detta utlåtande skilja det remitterade ärendet från sig, eller om meningen är att utskottet skall komma med ett nytt utlåtande i detta ärende. *Mot* det senare antagandet talar, att utskottet icke uttryckligen anmäler sig senare vilja komma in med ett nytt utlåtande. *För* samma antagande talar återigen den omständigheten, att statsutskottet vid behandlingen av förevarande proposition begärt en ny, omfattande utredning om ifrågavarande behov, om vilka statsutskottet dock nu gått att besluta utan att avvakta denna utredning. Det är, förmodar jag, fullkomligt ovedersägligt, att statsutskottet icke kan begära, önska eller begagna en utredning beträffande andra propositioner än dem, som till statsutskottet remitterats och att följaktligen den utredning, som statsutskottet begär, måste avse behandling av en proposition, vilken till statsutskottet remitterats, icke av en blivande proposition, som ännu icke framlagts för riksdagen och sålunda än mindre till statsutskottet remitterats.

Skulle man vara i tvivelsmål om, att det i jämförelse med det förut tillämpade helt och hållet förändrade behandlingssätt, som nu kommit till uttryck i statsutskottets utlåtande, har något att betyda i negativ riktning, skulle väl detta tvivel hävas genom en blick på det övriga innehållet i utskottets utlåtande.

Utskottet vänder sig särskilt mot två punkter, nämligen dels mot neutralitetsvakten och dels mot anskaffningarna.

Vad neutralitetsvakten angår, yrkas på ytterligare nedsättning i densamma. Det är emellertid, såsom jag delvis redan sagt, att märka, att riksdagen förra året på statsutskottets hemställan två särskilda gånger, nämligen i svaren på både den första och den andra propositionen, allenast uttalade den förvissningen, att Kungl. Maj:t *alltjämt* skulle noggrant tillse att kostnaderna och de personliga bördorna för landets neutralitetsvakt måtte begränsas till de verkligt nödvändiga. Genom tillfogande av ordet »alltjämt» har riksdagen således långt ifrån uttalat, att neutralitetsvakten tidigare varit nödigt stor; tvärtom har riksdagen vitsordat, att Kungl. Maj:t vid varje tidpunkt haft för ögonen de synpunkter, som av riksdagen framhållits. Sedan dess har icke, såsom man skulle kunna tro, då man läser utskottets utlåtande, neutralitetsvaktens omfattning ökats, utan den har tvärtom minskats. Jag är förhindrad att vid ett offentligt sammanträde redogöra för, huru mycket den minskats. Men detta

Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggnad
av rikets
neutralitet.

(Forts.)

är något som är bekant för samtliga ledamöter av denna kammare. Man behöver icke heller vara rädd för, det kan jag försäkra envar, att regeringen skall upprätthålla en överflödigt stor neutralitetsvakt. Det är tyvärr så, att även den mest behöfliga neutralitetsvaktens nödvändighet icke alltid klart inses av menige man eller särskilt av de därav närmast träffade, och det är också en bedröflig sanning, att neutralitetsvakten på många håll alstrat en viss motvilja mot militärtjänst och kanske till och med mot försvaret i allmänhet. Detta kan icke vara för regeringen likgiltigt utan det är för oss i högsta grad ovälkommet, och just på grund härav kan var och en vara övertygad om, att regeringen noga aktar sig för att öka de tendenser, som kunna befaras i denna riktning.

Vad sedan anskaffningarna angår, vilkas upptagande bland neutralitetskostnaderna här klandrats, innebär även detta klander en förändring i riksdagens förut intagna ståndpunkt. Vid behandlingen förra året i riksdagen av den stora propositionen om ett extra försvarsanslag, då riksdagen beviljade endast en mindre del av det begärda anslaget, uttalade riksdagen med uttryckliga ord, att den betraktade de bifalna anskaffningarna såsom avsedda för neutralitetskyddet. Och då riksdagen förra året vid behandling av neutralitetskostnaderna talade om anskaffningarna, sade riksdagen allenast, att anskaffningar borde framdeles i förekommande fall överföras från neutralitetskostnadernas konto på annat anslag, samt att neutralitetskostnadsanslaget borde gottgöras för belopp, som inflöte genom försäljning, då de ifrågavarande anskaffade föremålen icke längre vore behöfliga.

Det har antytts — jag vet icke, om det skett även i denna kammare — att de behöfliga medlen skulle kunna beviljas i annan ordning. Ja, mina herrar, är det fråga om bara en formsak eller rättare blott om att bevilja i annan ordning, lönar det sig verkligen då i dessa tider att inlåta sig på den saken?

Tidpunkten, då denna av mig nu skildrade förändrade ståndpunkt av statsutskottet intagits, är onekligen rätt egendomligt vald. Tidpunkten är ingalunda mindre kritisk nu än förut. Det är visserligen sant, att vi för närvarande stå bättre, än vi strängt taget skulle haft rätt att hoppas i förväg, om vi då räknat med möjligheten av ett så långvarigt och så förbittrat krig. Men detta utesluter icke, mina herrar, att tidpunkten i alla händelser är högst bekymmersam. Utan att röja några hemligheter kan jag säga, att den icke är mindre bekymmersam nu än i måndags, utan snarare tvärtom.

I förbigående vill jag nämna, att det nu föreslås från utskottets sida att medel skola upptagas på särskilda huvudtitlar i motsats till vad förut brukats. Jag vill icke inlåta mig på denna fråga ur saklig synpunkt, utan endast säga, att det i alla händelser är mindre anledning att göra en sådan ändring nu, när Kungl. Maj:it utlovat, att det inom mycket kort tid skall komma en kungl. proposition, varigenom finansieringen av allt detta kommer att ordnas.

Ja, mina herrar, jag har icke haft tillfälle att åhöra debatten i denna kammare och är sålunda icke i tillfälle att besvara de detalj-

anmärkningar, som här framkommit, men jag har icke velat låta debatten sluta utan att från regeringsbanken uttalas den förhoppningen, att riksdagen må behjärta det läge, vari vi befinna oss, och med hänsyn till detta läge bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryckande
av rikets
neutralitet.*

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Jag skulle icke besvärat kammaren, om icke, såväl i herr statsministerns anförande som i det anförande som hölls av en ärad talare på Blekingebänken, man velat göra gällande, att den hållning, som statsutskottets majoritet nu intoge, icke skulle stå i överensstämmelse med den utskottet tidigare under föregående år intagit beträffande samma ämne. Jag skall be att i anslutning till den redogörelse, som av hans excellens herr statsministern nyss lämnats av frågans tidigare behandling, få erinra om, huru därmed förhåller sig.

Vid 1914 års riksdag beviljades, såsom alla känna till, utan någon egentlig meningsskiljaktighet, utan att man ingick på någon som helst saklig prövning och utan att man för medlens användande uppställde några som helst förutsättningar, ett belopp, som helt naturligt var beräknat med hänsyn till det nyss utbrutna världskriget. Under år 1915 gick flertalet av riksdagens ledamöter — jag är övertygad om att det var flertalet, vilket också bekräftades vid följande års remissdebatt — och väntade på att från Kungl. Maj:t erhålla en proposition, som innebure äskande av anslag till det årets neutralitetskostnader jämte därvid fogad redogörelse och plan för medlens användande. Riksdagen väntade och väntade, men någon sådan proposition kom aldrig in till riksdagen. Med anledning därav tillfogades i statsutskottets memorial rörande den statsreglering, som denna riksdag uppgjorde, några slutord, i vilka tydligt angavs, att riksdagen bort underrättas om och gjorts medansvarig för de utgifter, som på det området under året dittills utgivits och i fortsättningen komme att under året göras. Det var för att markera sådan riksdagens delaktighet i detta utgiftsbelopp som i statsutskottets memorial inflöto de ord, som statsutskottets ärade ordförande angav; och något tillfälle att pröva planen för och omfattningen av neutralitetskostnaderna erhöll riksdagen ju icke.

Vid 1916 års riksdag kom däremot regeringen liksom i år med en proposition, däri äskades förhandsanslag med anmälan tillika, att Kungl. Maj:t framdeles ville inkomma med en proposition, som samtidigt innehölle fullständiga grunder för detta anslags användning och planläggning. Då var statsutskottet enigt om, icke såsom statsutskottets ärade ordförande nyss yttrade, att det vore en plikt för statsutskottet att lämna »ett rent och oförbehållsamt bifall, eller, såsom han också framhöll, att icke göra någon anslagsnedsättning i av Kungl. Maj:t äskade belopp, enär däri skulle kunna inläggas en avsikt, som icke vore för landet lämplig». Den dåvarande majoriteten i denna kammare och den nuvarande minoriteten i denna och andra kammaren var då med om att göra nedsättning i anslaget och därvid tillika uttala sig rörande principerna för anslagets användning. Utskottsmajoritetens uppträdande i år står sålunda, enligt mitt för-

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggnad
av rikets
neutralitet.*

(Forts.)

menande, bättre i överensstämmelse med frågans behandling föregående år än vad minoritetens nu gör, vilken nu vill bryta mot ett tillvägagångssätt, som användes föregående år. Emellertid, under det veckorna gingo, väntade riksdagen på den i utsikt ställda propositionen med den slutliga planen för neutralitetskostnadernas användning, tills just vid den tid när riksdagen grundlagsenligt skulle avsluta sin verksamhet, jag tror för övrigt det var den 9 maj, den proposition inkom, som innehöll slutredogörelsen för neutralitetskostnaderna och planen för deras användning. Redan då uppmärksammade utskottet mycket väl, att beräkningarna i fråga lede av samma brister som det i år framlagda förslaget. Det var dock vid den tidpunkten alldeles omöjligt för utskottet att kunna börja infordra utredning och begära en sådan behandling av ärendet, att den kunnat resultera i en verklig undersökning så, som saken hade krävt. Riksdagen var på grund av propositionens sena framkomst sålunda tvungen att behandla densamma på ett så summariskt sätt, som då faktiskt skedde.

Då nu i år propositionen om förhandsanslag framkom och då regeringen samtidigt därmed uttalade den meningen, att de beräkningar och den redogörelse för anslagets användning, som bifogats, verkligen voro av den art, att därpå kunde och borde grundas ett riksdagens positionstagande till neutralitetskostnadsfrågorna i det hela, var det naturligt, att statsutskottet verkligen ingick på saklig prövning och närmare undersökning av föreliggande proposition med dess utredning. Utskottet kom då till ett sådant resultat, som den andre talaren här angav, och vilket den därpå följande talaren på motsidan ju måste i vissa avseenden vitsorda.

Nu sade hans excellens statsministern i sitt anförande, att om det bara är formen som skiljer, det vill säga frågan om användningen till det ena eller andra neutralitetsändamålet, om det bara är en sådan formsak, då kunde man fråga, om det verkligen lönar sig att på det sätt, som skett, tvista i ärendet. Ja, står regeringen på den ståndpunkten, är det ett sådant betraktelsesätt, som varit direktivet och ledstjärnan vid behandlingen av dessa anslag, då är det naturligt, att propositionen fått det innehåll och den form, som den verkligen erhållit, och att vi stå i ett sådant läge, som nu är fallet. Men då blir det enligt mitt förmenande så mycket mer angeläget för riksdagen att låta detta vara detta och att vid behandlingen av neutralitetskostnaderna tillse, att kostnader, avsedda för detta ändamål, bli beviljade för sig, och att prövningen av anslag för andra ändamål sker på sätt i sammanhang därmed erfordras. Efter denna deklaration är det än viktigare, att riksdagen håller på utskottets synpunkter, som sammanfalla med den ståndpunkt riksdagen alltid intagit och funnit en ära i att intaga.

I fråga om dessa kostnaders omfattning ber jag få erinra, vilket också gjorts tidigare av flera talare, att riksdagen i fjol två gånger strök under, att besparingar i den omfattning, som utan risk för huvudsyftet kunde göras, också skulle ske. Nu har det sagts, att föregående år av riksdagen beviljades 75 miljoner till neutralitets-

kostnader. Jag tillåter mig i viss mån hava en avvikande mening. Jag har den uppfattningen, att riksdagen beviljade 60 miljoner och dessutom 15 miljoner, för vilkas användning andra förutsättningar egentligen kunde anses föreligga än ett täckande av vanliga neutralitetskostnader. Svaret på riksdagens upprepade framställningar till regeringen om sparsamhet erhöi man ju vid årets remissdebatt, då finansministern meddelade om dessa kostnader, att han icke säkert kände deras totala belopp. Jag vet icke, om i detta ögonblick någon levande svensk man känner, hur högt detta belopp är. Men finansministern trodde att de uppgingo till omkring 70 miljoner kronor. Är det då underligt, med hänsyn till de belopp riksdagen tidigare beviljat, och med hänsyn till de uttalanden riksdagen då gjorde, om man verkligen ännu en gång understryker, att man menar allvar med sina uppmaningar och anhållandena hos regeringen, att besparingar måtte företagas?

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.

(Forts.)

Varom vittnar det efter propositionens framkomst från regeringshåll gjorda meddelandet, att indragningar skett, såsom också bekräftats av hans excellens statsministern nu? Jo, att dylika indragningar *kunnat* göras utan risk för rikets säkerhet. Ty jag har den uppfattningen, att då regeringen varit med om dessa indragningar, den väl icke ansett riket därmed bringas i fara, utan att den varit beredd att taga det helt och fullt på sitt ansvar. Erfarenheten bestyrker således, att den från utskottsmajoritetens sida uttalade meningen i sig inneburit realiserbara planer, och att man sålunda kunnat komma fram på den väg, majoriteten anvisat.

För övrigt vill jag säga, att när jag för min del vill förorda ett strängt särskiljande av utgifter för neutralitetskostnader och utgifter för andra ändamål, sammanhänger denna önskan med den synnerliga svårigheten här i landet med dess konstitutionella bestämmelser att från riksdagens sida kunna utöva en verklig kontroll över användningen av dessa medel. Kontrollen fördelar sig dels på statsrevisionen. Jag hade tillfälle föregående år att deltaga såväl i statsutskottets som även i statsrevisionens arbete och kan vitsorda, att på punkt efter punkt hindrades kontrollens fullföljande av konstitutionella bestämmelser. Därigenom restes ett allvarligt hinder för den kontroll i ekonomiskt avseende från riksdagens sida, som statsrevisionens uppgift i sig innefattar. Det är uppenbart, att även denna omständighet är av den art, att den väl motiverar ett strängt särskiljande mellan olika arter av utgiftsanslag.

Här har vidare sagts såväl av statsutskottets ordförande som av hans excellens statsministern, att det icke vore ett lyckligt grepp att, på sätt utskottsmajoriteten här föreslagit, uppföra de förordade 10 miljoner kronor å huvudtitlarna och på budgeten för år 1918. I det avseendet ber jag dock få beöna särskilt mot statsutskottets ärade ordförande, att detta skedde, för att man från riksdagens sida verkligen skulle hålla på den princip för budgetens uppgörande, som statsutskottets ordförande tidigare själv ansett vara ett ofrånkomligt och oeftergivligt krav på uppgörandet av en ur olika synpunkter

Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.

(Forts.)

lämpligast anordnad budget. Det är, tror jag, väl så nödvändigt jämval i det avseendet, att utskottsmajoriteten markerar sin bestämda önskan att få ordning och reda även på detta område.

Nu sade hans excellens statsministern: Här kommer ju en proposition snart — det har sagts även av andra talare — vari hela frågan om återstående oreglerade neutralitetskostnader m. m. kommer att ordnas. Ja, det kommer en proposition, det ha vi hört talas om, men huruvida den kommer att antagas i oförändrat skick av riksdagen eller i vad mån den kommer att verka avgörande för den grund, varpå riksdagen finner skäl att uppgöra statsbudgeten för 1918, därom känner väl i detta ögonblick ingen något. Och det är för att från början de riktiga principerna i detta avseende icke skola äventyras som statsutskottets majoritet fullföljt kravet på, att budgeten skulle omfatta statens samtliga utgifter och inkomster för det år, budgeten avser.

Jag ber också, innan jag slutar, att få säga ett par ord rörande den något överraskande upplysningen, att under de båda första månaderna av detta år för neutralitetskostnaderna skulle ha konsumerats det belopp, som statsutskottets majoritet nu för sin del varit med om att bevilja. Jag ber dock få erinra, när man anför, att möjligen i det sålunda under de båda månaderna i år använda beloppet ingå tidigare gjorda utgifter, om det beslut riksdagen förra året fattade. Då den beviljade ytterligare 42 miljoner plus förut lämnade 18 miljoner, hade statsutskottet och riksdagen därvid tagit hänsyn till sådana från 1915 överflyttade utgiftsposter, som kunde tänkas bli under år 1916 utbetalade, liksom ock till den prisökning på åtskilliga förnödenheter och artiklar, som man måste räkna med för år 1916. Ur denna synpunkt blir den upplysning, som lämnats, också sakligt sett överraskande och kan ingalunda påverka majoriteten att frånträda sin uppfattning.

Med vad jag anför, tror jag mig hava tydliggjort, att det icke är på majoritetens sida, som man avviker från det sätt att behandla dessa neutralitetskostnader, som man iakttagit föregående år, utan att man tvärtom på det enda sätt, som stått denna majoritet till buds, fullföljt de intentioner, man tidigare haft och uttalat, men varit urständsat att realisera.

Då jag sålunda håller före, att det föreligger goda sakliga skäl för statsutskottsmajoritetens hemställan, ber jag, herr talman, få yrka bifall till densamma.

Herr statsrådet **V e n n e r s t e n**: Herr greve och talman, mina herrar! Då Kungl. Maj:t hade att för denna riksdag framlägga den första kreditpropositionen för neutralitetsutgifterna, önskade Kungl. Maj:t göra det på ett så tidigt stadium som möjligt. Det var ju ur alla synpunkter önskvärt. 1916 blev det icke möjligt att komma med den första kreditpropositionen förrän i medio av februari. Den kungl. propositionen i fråga var daterad den 11 februari. Detta vållade ju, att man i föl fick lov att förskottera utgifterna för neutralitetsförsvaret under en viss tid, som blev längre än Kungl. Maj:t för sin

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.
(Forts.)

del hade önskat. Det vållade också, då man icke hade nog underlag för propositionen tidigare, att Kungl. Maj:t lyftade det lilla kreditivet, som herrarna påminna sig, för att hava nödiga medel till förfogande, ett förfarande, som på sina håll inom riksdagen blev föremål för anmärkning. Nu har man genom att i så god tid, som fallet är, framlägga den första kreditpropositionen kunnat dels undvika att lyfta det lilla kreditivet och dels inskränka sig till att under mycket kort tid göra förskott, som icke dessförinnan underställts riksdagens prövning. I båda dessa avseenden synes mig det nu föreliggande förfarandet innebära anmärkningsvärda fördelar. Och jag vågar tro, att man inom riksdagen skall vara med om att gilla detta sätt att gå tillväga. Kungl. Maj:t har gjort klokt i att inrikta sina ansträngningar på att åstadkomma en tidig proposition. Att därvid från vederbörande myndigheters sida så stor skyndsamhet måst iakttagas, att ett och annat, men som jag vågar hoppas det skall visa sig, mindre väsentligt fel insmugit sig, lär ej kunna läggas vare sig dessa myndigheter eller Kungl. Maj:t till last. Från myndigheternas sida hava lämnats redogörelser rörande de väntade utgifterna under år 1917, vilka redogörelser äro avfattade på samma sätt som motsvarande uppgifter, vilka lågo till grund för den senaste neutralitetskreditspropositionen i fjol. Det förelåg sålunda nu för utskottet en beräkning av utgifterna under löpande året av samma art och med samma grad av detaljuppgifter som den, vilken återopades i majpropositionen i fjol. Detta gjorde ock, att Kungl. Maj:t kunde anse sig nu både berättigad och skyldig att för riksdagen framlägga krav på kredit å 30 miljoner kronor, avsedda att räcka i så många månader, att riksdagen vore i tillfälle att granska den senare kommande propositionen utan oro för den första framställningens otillräcklighet. Därigenom skulle också det första beloppet räcka så länge, att Kungl. Maj:t kunde avvakta liksom i fjol en sen tidpunkt av riksdagen för att framlägga den sista kreditpropositionen, vilket ju medför den obestridda fördelen, att man gör det vid en tidpunkt, då man bättre kan överblicka läget och säkrare vet, vad man bör fordra för senare delen av året, än tidigare varit möjligt.

Nu har emellertid från utskottets sida gjorts anmärkning mot, att den framställning, som föreligger, grundar sig på en sammanställning av utgifter, som delvis ansetts icke rätteligen höra tillsammans med neutralitetsutgifterna, och man uppdelar dessa senare slag av utgifter i tre olika grupper. Jag hänvisar till utskottets yttrande på sidan 3. »Materielanskaffningar, för vilka Kungl. Maj:t å s. k. förskottstitel redan anvisat medel», (första gruppen); — »materiel- och persedelanskaffningar rörande vilka, så vitt av de utskottet tillhandahållna handlingarna framgår, ännu icke motiverade framställningar från ämbetsverket ingått till Kungl. Maj:t och följaktligen än mindre något beslut blivit av Kungl. Maj:t fattat» (andra gruppen); och slutligen (tredje gruppen) »belopp, som beräknats vara erforderliga på grund av inträffad prisstegring å materiel och persedlar, som enligt riksdagens beslut skola anskaffas för värnskattemedel». Nu ber jag i förbigående få nämna beträffande den andra gruppen, den som skul-

Ang. medel
till bestående
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.
(Forts.)

le innefatta utgifter, om vilka än icke något kungl. beslut fattats, att dylika utgifter icke tagits i betraktande vid utarbetandet av den framställning om kredit å 30 miljoner, som nu föreligger. Jag ber alldeles särskilt få understryka detta, att vid beräkningen av de 30 miljonerna har man icke tagit hänsyn till sådana utgifter, om vilka man icke vet, om de slutligen komma att göras eller icke, utan endast till neutralitetsutgifter i den inskränkta bemärkelse som nu först bragts på tal, samt andra slag av neutralitetsutgifter, här omförmälda, vilka riksdagen tidigare godkänt och täckt såsom sådana. Kungl. Maj:t hade ju icke någon möjlighet att vidtaga annan anordning eller framlägga annat förslag än det, som framgick av den ställning Kungl. Maj:t och riksdagen tidigare intagit till dessa frågor.

Nu ber jag med anledning av de anmärkningar, som under debatten framkommit, få ytterligare påpeka en omständighet. Såsom utskottet av de företedda handlingarna har kunnat inhämta, hava armé- och marinförvaltningarna i det system, som hittills följts och, så vitt jag vet, även med riksdagens fulla gillande, icke uppfört anvisade medel som utgifter för neutraliteten för vissa år, utan endast urpfört utbetalda medel. Först i den mån de anvisade medlen blivit utbetalda, komma de in på det årets neutralitetsutgifter, under vilket utbetalningen sker. Det är av vikt att understryka detta, då missförstånd på grund av detta förfarande synes hava uppkommit, oaktat det hittills ansetts riktigt och normalt. Till följd härav kvarstå på förskotts-anvisningarna åtskilliga belopp, kanske ända från 1914, vilka kunna komma att bli utbetalda eller redan utbetalts under nu löpande år, och det förefaller på grund härav begripligt, att åtskilliga utgifter kunna och skola framkomma under detta år, vilka icke kunna betecknas som neutralitetsutgifter i den nyss nämnda inskränkta bemärkelsen. Detta gör också, att det belopp, som av utskottet föreslås, 10 miljoner kronor, kan vara otillräckligt till och med för den tid, som nu snart förflutit d. v. s. årets två första månader. Jag ber med hänvisning till vad utskottets ordförande nämnde och med anledning av hans antagande att, om utskottets förslag bifalles, Kungl. Maj:t får förfara på samma sätt som tidigare gjorts, få nämna, att faktiskt nu något mer än 10 miljoner kronor redan förbrukats. Jag kan icke behöva trötta kammaren med att uppräknat de olika summor, som här ifrågakomma, vilka dessutom delvis äro av hemlig natur, men jag kan dock säga så mycket, att enligt lämnade uppgifter hava utgifterna till och med månadens slut med avseende på arméförvaltningen, och till och med den 24 februari i avseende på marinförvaltningen, beräknats uppgå till 10.260,000 kronor i runt tal, alltså alldeles såsom den ärade utskottsordföranden anförde, icke blott 10 miljoner utan något därtill.

Nu är det säkerligen icke en formsak det är fråga om, och jag är alldeles viss om, att den ärade talaren, herr Ekman, missuppfattade statsministern, då herr Ekman trodde, att statsministern velat betrakta det som en formsak. Naturligtvis var det icke statsministerns mening, att hans ord skulle så tolkas. Vad man från regeringens sida vill farmhålla är, att om det blott gällde, i vilken

ordning medlen skulle beviljas nu, vore det icke rätta tidpunkten att på denna formella grund göra en nedsättning, som kan vantolkas. Det är ju något helt annat.

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.

(Forts.)

Emellertid, om man frågar sig, vilken den reella innebörden är av de skäl, som anföras för en uppdelning av neutralitetsutgifterna, sådan som de ärade ledamöterna av utskottsmajoriteten önska genomförd, så torde svaret bliva ungefär följande: Dessa ärade talare önska naturligtvis, att behandlingen av frågorna må kunna ske i olika ordning allteftersom det rör sig om neutralitetsutgifter i inskränkt bemärkelse eller om anskaffningar för neutralitetsförsvaret. Men, det vågar jag antaga, icke är den synpunkten den allra viktigaste, utan den viktigaste är förmodligen den, att om vi icke göra den uppdelning, som dessa talare önska, komma åtskilliga utgifter av anskaffningsnatur att även betunga de skatte dragande, vilka rimligen icke borde därav drabbas. Man menar väl att om alla dessa utgifter sammanföras, kommer kanske en väsentlig del därav att täckas med statsmedel eller andra medel, vilka uttagas på sätt som kan verka betungande för de skattedragande i allmänhet. Men, mina herrar, sådant är icke läget för närvarande. Därest riksdagen kommer att i huvudsak godkänna det förslag till finansplan, som Kungl. Maj:t i gårdagens konselj beslöt framlägga för riksdagen, kommer denna viktiga fråga att ordnas så, att all tvekan i fråga om sammanförandet på den grund skulle komma att försvinna. Denna finansplan innebär nämligen, som jag redan haft tillfälle att i mitt anförande till statsrådsprotokollet vid statsverkspropositionens framläggande uttala, att man skulle sammanföra neutralitetsutgifter, såväl de redan gjorda men ännu icke täckta, som de ända intill utgången av detta år löpande med de andra försvarsutgifterna av extra ordinär natur, som krigstiden framtvingat, och täcka hela detta sammanlagda belopp med likartade medel. Vilka äro då dessa medel? Jo, jag har också i statsrådsprotokollet på anförda ställe antytt, att det är fråga om ett tillägg till inkomst- och förmögenhetsskatten, och jag kan upplysa, att enligt det förslag, som förelägges riksdagen, befrias från skattskyldighet i detta sammanhang alla, som ha ett taxerat inkomstbelopp på 6,000 kronor och därunder, d. v. s. tillägget kommer, om förslaget av riksdagen godkännes, att drabba endast dem, som höra till de mer bärkraftiga elementen i samhället. Och blir så fallet, föreligger icke längre någon anledning att ur den synpunkten skilja på olika slag av hörande utgifter. Det torde snart bli tillfälle för riksdagen att pröva denna finansplan. För egen del har jag den uppfattningen, att den kommer att fylla långt gående krav på ordning och reda, sådan som den senaste ärade talaren önskat, och som vi skola överallt söka genomföra. Jag tror, att vi då få en ordning, som kommer att lösa det svåra täckningsproblemet i ett sammanhang och på ett tillfredsställande sätt såväl i fråga om skattens anordning och de grupper, som skulle iklädas skattskyldighet, som även i fråga om den tid, inom vilken det hela skulle vara slutbetalt. Det rör sig

Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.
(Forts.)

om ett antal år, som icke torde behöva överstiga sju, och i gynn-
sammaste fall skulle kunna inskränkas till fem eller sex år.

Då så är förhållandet, vågar jag tro att man kan ge sig
något till tåls med frågan om, huru denna uppdelning i de olika
grupperna skall äga rum. Riksdagen får ju ett lämpligt tillfäl-
le att pröva även denna sak, sedan kravet på lämplig täckning blivit
tillgodosett. Men om riksdagen i avvaktan på en sådan prövning, vill
lämna Kungl. Maj:t den kredit som nu begäres, handlar ju riksdag-
en icke blott i överensstämmelse med den uppfattning i dessa ting
riksdagen förr givit tillkänna, utan även, såvitt jag förstår, i god
uppfattning av det allvarliga läge, på vilket hans excellens statsmi-
nistern nyss fäste uppmärksamheten och som vi för övrigt alla nog-
samt äga kännedom om. Vore det icke lämpligt att giva Kungl.
Maj:t den kredit, som begärts, för att sätta riksdagen i stånd att
med större lugn avvakta den kommande propositionen, om vars
framläggande på en relativt sen tidpunkt jag uttalat önskvärdhet-
en; och torde riksdagen kunna vara förvissad om, att under tiden
Kungl. Maj:t kommer att med all sparsamhet och försiktighet an-
vända de sålunda beviljade medlen.

Jag är viss om, att det skulle lända till landets gagn, och jag
vågar hoppas, att kammaren och riksdagen nu skola bevilja dessa
30 miljoner.

Herr Cla s o n: Det var givetvis med stor tillfredsställelse jag
hörde den representant för statsutskottets majoritet, som först hade
ordet, förklara, att utskottets förslag visst icke *äsyftar* att försvaga
åtgärderna för upprätthållande av rikets neutralitet och dess neutra-
litetsskydd. Och för såvitt jag fattade honom rätt, menade han, att
detta förslag innebore endast ett uppskov med prövningen av en del
detaljfrågor; det vore alltså blott en tidsfråga, när det övriga skulle
följa efter. Jag skall då tillåta mig att uttala den meningen, att när
utskottets majoritet har ett sådant syfte, att neutralitetsvakten skall
vara så stark och så god som möjligt, så skulle den vida säkrare nå
sitt mål genom att *utan uppskov* och dröjsmål bevilja vad Kungl.
Maj:t begärt.

Jag kan nu iöke heller riktigt förstå — det vill jag säga mera
i förbigående — vad utskottets majoritet menat med sitt tal om,
att de ökade kostnader för materiel och vissa persedlar, som blivit
en följd av prisstegringar, icke skulle få tagas med bland neutra-
litetskostnaderna. Om sådana persedlar på grund av neutralitetsvak-
ten uppslitas fortare än man förut beräknat, eller om de på grund av
erfarenheter från detta världskrig angående vår krigsberedskap, d. v.
s. närmast vår neutralitetsvakt, behövas i större omfattning än man ti-
digare tänkt sig, eller om på grund av prisstegringen deras anskaff-
ning kostar mera pengar, än man förut beräknat, vill jag för min del
säga, att om regeringen *dröjt* med att anskaffa dem eller dröjt med
att komplettera förråden, hade, såvitt jag kan förstå, förebråelser bort
göras mot den, men då regeringen gått den motsatta vägen, måste
man ur synpunkten av landets säkerhet vara regeringen tack skyldig.

Och jag kan icke underlåta att tillägga, att om nu dessa summor blivit stora, d. v. s. om de förutvarande bristerna befunnits vara stora, så nog får riksdagen säga sig, att det stundom hänt, att inom riksdagen man skjutit och skjutit på sådana frågor, skjutit undan att bevilja det för försvaret nödiga, och så har till sist krisen kommit och prisen stegrats.

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.
(Forts.)

Emellertid var det icke för att säga detta, som jag begärde ordet. Jag tillhör dem här i landet, som från första stund, vi ägt någon politisk tanke, känt det så, att det icke finns något viktigare för landet än att dess liv säkerställes, och som under tider sådana som denna mena, att icke något säkrare medel därtill finnes, än att dess försvarskraft är så stark som möjligt. Och för sådana, måste jag säga, har det varit med verklig beklämning vi i världskrigets allvarligas e tid mött ett sådant statsutskottsutlåtande som detta.

Jag är naturligtvis icke okunnig om de skäl, som stå bakom utskottets majoritet. Jag har ju också hört dem framställas här i dag av åtskilliga talare. Särskilt har det talats om, att man önskat en redigare uppställning av anslagsäskandena, anmärkts att dessa penningar icke uppförts på det rätta sättet, i de rätta grupperna, där de skulle äskats, att de borde ha begärts på annat sätt, i annat sammanhang, o. s. v. Ja, visst kan sådant vara mycket önskvärt, men jag kan dock icke underlåta den anmärkningen, att det synes mig icke vara riktigt att i *detta* sammanhang tala på detta sätt om denna fråga. Är det riktigt lämpligt, frågar jag, att då regeringen under världskrigets allvarligaste läge begärt en viss försvarskredit och statsutskottets majoritet, så vitt jag förstår, icke vill bestrida nödvändigheten därav, ehuru den vill hava den uppförd i budgeten på annat sätt, — är det då lämpligt att sluta med att tills vidare endast anvisa en tredjedel därav? Är det verkligen rimligt att handla på sådant sätt, då det brinner strax utanför knutarna? Om man verkligen menar, att den skall beviljas, varför ger man då icke genast allt, under förutsättning att uppförandet av posterna komme att ske på det sätt man önskar?

Jag har också hört talas om ett annat skäl — det har även antytts av en föregående talare —: ställningen mellan regering och riksdag; och det har yttrats åtskilligt om förtroendet mellan regering och riksdag och mera sådant. Jag skulle då vilja säga i denna fråga att det finns ett annat förtroende, som det också kan vara skäl att tala om, och det är *förtroendet till riksdagen*. Tro herrarna, att man överallt här i landet har ett så utomordentligt stort förtroende till riksdagen och till allt vad den gör? Och tro herrarna, att den stärker det förtroendet genom att i tider sådana som dessa uppskjuta beviljandet av de nödiga neutralitetskostnaderna? Den, som tror sådant, är jag viss om grundligt mistager sig.

Men allt detta, förtroendet åt det ena eller andra hållet, är för mig blott underordnade spörsmål i förhållande till den stora allt överskuggande frågan om vad riket skall göra för att säkerställa sin självbestämmanderätt, sitt oberoende, sitt liv. Jag förstår visserligen, att man måste tala rätt vackert och försiktigt om både självbe-

Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggnad
av rikets
neutralitet.
(Forts.)

stämningsrätt och oberoende, då man ser, huru under närvarande tid man i främmande länder lägger beslag på tillhörigheter, vilka ägas av oss, hindrar oss att färdas, där vi dock hade rätt att färdas, tvingar in våra fartyg på farliga vatten, sänker dem o. s. v. eller hindrar oss att utöva andra folkrättsliga rättigheter, som våra fäder skaffat oss — för övrigt under långt större umbäranden än dem, under vilka vi nu leva. Men frågan blir icke mindre stor för det. Det gäller i alla fall att bevara *så mycket som möjligt* av vad som finnes kvar av detta, av vår självbestämmningsrätt och vårt oberoende, och därmed trygga våra möjligheter att leva såsom nation. Och då menar jag, att den är värd mest förtroende och den kommer i längden att få mest förtroende, som gör det mesta möjliga för detta. Och i föreliggande fall är det att följa regeringens förslag och icke statsutskottsmajoriteten.

När nu frågan ligger så, och när läget är det, som framgått av statsministerns och finansministerns anföranden, då hjälper det icke mycket med syften eller förhoppningar eller förmodanden om att man framdeles kommer att besluta så eller så, huru välmående än sådana förmodanden äro, utan då hjälpa blott gärningar. Då måste från den synpunkt jag ser saken envar hava fullt klart för sig, vad uppskov eller avprutningar kunna innebära. De *kunna* innebära minskade möjligheter för oss utefter hela linjen att hävda våra intressen och vår rätt. Ingen vet, var dessa minskade möjligheter kunna komma att yppa sig. Det kan gälla en spannmålslast, som försenas eller uteblir, det kan gälla andra nödvändighetsvaror, det kan gälla en hel del andra saker, som ligga oss alla och måste ligga oss alla varmt om hjärtat. Det kan vara fråga om ännu värre ingrepp mot våra rättigheter och intressen, åtgärder, som skulle kunna resultera i att vi pressas ned till en mycket, mycket låg nivå. Ingen vet, vad som kan drabba oss. Men göra vi oss då svagare, än vi behöva vara, eller ge vi blott intrycket av att vi äro svagare, så kommer ansvaret för sådant, ansvaret för varje påföljd därav i de minskade möjligheter för vårt folk, som detta har med sig, att drabba dem, som medverka till detta markerande av svaghet. Det hjälper då icke för mig eller för någon annan att säga: det var icke det vi menade. Faktum, nämligen försvagandet, står kvar, och blir icke orsakssammanhanget mellan detta och de ökade svårigheterna genast klart, kunna vi vara förvissade, att det en gång kommer att klarläggas för eftervärlden, och då vill jag, hur litet jag förmår att uträtta för stunden, dock icke hava det medvetandet, att jag icke sökt framhålla faran av det sänkande av rikets värnkraft, det minskande av dess möjligheter till frihet och självbestämmningsrätt, som ligger i ett antagande av statsutskottsmajoritetens förslag.

Kammaren får ursäkta, om jag tager allvarligt på denna fråga. Jag är övertygad om, att den innebär det djupaste allvar. Jag är icke den ende i landet eller här i kammaren, som har den övertygelsen, men även om jag vore den ende, skulle jag anse mig skyldig att bära fram min övertygelse i en så viktig stund som denna.

Herr greve och talman! Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggnade
av rikets
neutralitet
(Forts.)*

Herr Kjellén: Herr greve och talman, mina herrar! På samma gång jag tackar den föregående talaren därför, att han lyft denna fråga över detaljernas vimmel, som upptagit oss så länge, tror jag, att ännu ett ord av allmänare innebörd bör sägas och sägas i detta sammanhang, från denna tribun, fast det har en syftning även utanför denna sal.

Jag vet väl, och vi veta nog allesamman, att i denna tid runt om i vårt land sitta tusen sinom tusen män och kvinnor, som med stigande ångest se på våra politiska fejder. De hava ingalunda svårt att förutsätta den goda viljan och det goda samvetet hos dem, som skrivit detta utskottsbetänkande. De kunna i och för sig respektera det sammanhang och den tankegång, från vilka dessa kommit till sitt resultat. Men vad de icke kunna fatta är, att man över huvud kunnat anlägga en så ren och oförfalskad *bokhållarsynpunkt* på den fråga, det här rör sig om. De kunna icke fatta, att då det gäller ett politiskt aktstycke, som dock kan få en bestående följd för hela vårt lands trygghet, det icke däri finns en bokstav och skenbart icke en tanke, i alla händelser icke en gärning, som tyder på, att man verkligen känner, att vi alla just nu sitta på slutningen av en vulkan, som är i fullt och fruktansvärt utbrott.

Jag fruktar mycket, att denna förvåning också delas av utländska iakttagare. De hava icke nu tid att läsa våra utskottsbetänkanden eller våra riksdagshandlingar, och även om de skulle så göra, tror jag icke, att jag begår någon ringaktning mot det politiska och litterära värdet i den lektyren, om jag säger, att de icke låta sådana bokhållarsynpunkter, som jag antytt, imponera på sig. De små konstner, med vilka vi själva för oss själva utsira våra handlingar, går man därute mer eller mindre aktningfullt förbi och ser på handlingen såsom sådan. Man blir ju här i världen icke bedömd endast efter vad man vill, utan även efter huru man uppfattas på ena eller andra hållet och efter ens handlingar, icke blott efter sina ord. Därför fruktar jag mycket, att man därute bestämmer omdömet uteslutande efter klämman och icke efter utlåtandet i övrigt, med förbigående av den välmenta och aktningvärda motiveeringen. Man behåller det intrycket, att landets regering här, begärt en viss summa — som ser blygsam ut, utifrån sett — för att upprätthålla landets säkerhet, och att stora, ansvariga kretsar bland folket icke ansett sig kunna erbjuda mera än en tredjedel av summan.

Det är på denna punkt som jag tror att ordet bör sägas. Om någon utländsk makt härav skulle finna anledning att draga skenbart närliggande slutsatser med avseende på vårt folks verkliga försvarsvilja, eller om någon utländsk makt skulle frestas att spekulera i den tvedräkt, som här kommer till synes, så bör det högt sägas ifrån, att detta trots allt är en absolut synvilla. Det står trots allt på den punkten icke så illa till med vårt folk, som det ser ut. Men det

Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.

(Forts.)

är så, att om så många av oss gäller allttjämt som på Gustav Vasas tid: »Denna snöda världs lägenheter kunna de fast litet förstå»; därtill hava vi ju haft en så lång fredsperiod med den trygghetskänslan den ingivit, att vi vant oss av med utrikespolitiskt tänkande och handlande. Det är så många av oss, som icke riktigt kunna fatta, att någon fara finnes; — den förnimmelsen går icke in i vårt blod så att den får bestämma våra perspektiv. Men det bevisar icke, att vi äro ligkiltiga för ödet, om det skulle komma. Oeniga äro vi nog, och det är ganska naturligt, då två ideal, ett gammalt och ett nytt, kämpa om makten och då vi stå mitt i brytningen. Men om ett äro vi alla eniga, vi må nu bära det ena eller det andra partinamnet, och det är om en absolut och obetvinglig *vilja till nationellt liv i frihet* och ett lika obetvingligt beslut att försvara detta liv.

Vill man därför verkligen pröva graden och djupet av den oenighet, som hos oss kommer till synes, behöver man blott tänka sig, att vår fred på allvar skulle trädas för nära, att någon skulle komma våra fjäll för när. Jag vet, att i samma ögonblick våra tvister skulle tystna, och att med samma kraft, som vi nu förbruka på tvister mot varandra, vi då skulle resa oss samlade utåt som aldrig förr. Det skulle då knytas en kedja av brödrahänder från den ena ändan av riket till den andra. Också de, som nu ropa högst mot försvaret, skulle då med förvåning känna geväret på sina egna axlar och med ännu större förvåning finna, att det icke är geväret som bränner, utan att något annat skulle bränna dem själva djupt i hjärtat!

Då man innerst inne vet detta, herr greve och talman, vet man också, att den osämja, som här kommer till synes, endast tillhör böljans skum. Det finnes en verklig bölja därunder, och den är klar och ren. Men jag har funnit det på högsta tid, att det bringas ett ofsentligt vittnesbörd i riksförsamlingen i denna riktning, och skulle ett eko av dessa ord tränga utanför landets gränser, så må de tjäna såsom ett sådant.

Att jag själv hör till dem, som icke vilja alltför långt utmana ödet, att jag icke vill vara med bland dem, som draga alltför stora växlar på utlandets förmåga att skilja på skal och kärna, att jag icke vill vara med bland dem, som *leva så att det ser ut som om vi ville dö*, är en självklar sak, och det är därför jag ställer mig på den ståndpunkt som intages i Kungl. Maj:ts proposition.

Herr von Zweigbergk: Jag ber herr talmannen om ursäkt att jag vågar besvara. Men sedan två föregående talare här hava för kammaren framställt den meningen, att vi vid avgörandet av det nu föreliggande utskottsbetänkandet stå inför en stor politisk handling av första ordningen, nära nog inför vårt lands ödestimma, kan det väl ändå vara tillåtet att erinra om, huru precis samma fråga bedömdes, då den var före i riksdagen för ett år sedan. Då yttrade statsutskottets aktade ordförande, att det allenast vore fråga om »en provisorisk åtgärd, som något senare skulle ersättas av en annan av samma slag». Jag tror, att det låg mera sanning

och rättvisa i den karakteristiken av vad som nu är före än i den som i dag förekommit. I detta sammanhang uttryckte den samlade riksdagen föregående är sin allvarliga önskan, att man vid neutralitetsvaktens anordnande begränsade sig till det verkligt nödvändiga. Då ansågs detta vara en fullt lovlig och riktig behandling av frågan från det svenska folkets representanter. Det torde för dem, som ute i landet iakttaga vad som här säges och göres, vara ganska svårt att förstå, varför det i år skulle vara så betänkligt, att samma tanke uttryckes på nytt, låt vara med något starkare betoning.

Statsutskottets ordförande anförde i sistnämnda avseende, att under de tider, som för närvarande råda, det icke finnes annan utväg än att i detta stycke helt lita sig till den ansvariga regeringen. Vi förstå dock alla, att även i föl utlandet hade annat att göra än att ägna sig åt ett noggrant studium av våra utskottsbetänkanden. Den närmast föregående talaren har naturligtvis rätt däri att ett sådant studium icke kan förväntas. Även förra året måste väl den risk kunnat föreligga, att den nedsättning, som skedde, skulle ha blivit i utlandet på ett för oss betänkligt sätt missuppfattad. Men ställer man sig, såsom statsutskottets ordförande, på den ståndpunkten, att man numera vid bedömandet av sådana frågor icke har att låta sig bestämmas av något annat än skyldigheten att hava ett fullständigt förtroende för den fungerande och ansvarsbärande regeringen, då är det dock nödvändigt, att det säges och påminnes om, att den regeringen icke vinnlagt sig om att förvärva ett sådant allmänt förtroende. Ej heller har den förvärvat det.

Redan genom statsutskottets ordförandes anförande blev det klart att huvudskälet, varför vi nu skola bevilja intill sista öret vad regeringen i förevarande fall begärt, skall sökas däri att en motsatt hållning kunde uppväcka »missuppfattning». Talaren gjorde emellertid intet försök ens att insinuera, att en sådan missuppfattning skulle kunna uppkomma i utlandet. Där har man icke missuppfattat den motsvarande nedsättningen förra året. Det har icke synts en tillstymmelse till något dylikt ens, när regeringens äskande om 52 miljoner extra för försvarsanstalter nedsattes till 8 miljoner.

Det kan icke vara så, att det allenast är beroende därpå, huruvida högerpartiet i Sveriges riksdag biträder åtgärden, om den skall vara ägnad att väcka misstroende eller icke. Men så synes det nu göras gällande. I förevarande fall har, det är tillbörligt att konstatera det, missuppfattningen endast och allenast förekommit i statsutskottsordförandens partis press, men den pressen borde vara lugnad, då han nu förklarade, att han för sin del mycket väl vet, att här icke föreligger någon avsikt eller vilja hos utskottets majoritet att i minsta mån lägga något hinder i vägen för att Sverige får det neutralitetsskydd, som det i närvarande stund behöver. Det är detta som är det avgörande. Icke huru mycket förtroende vi i närvarande stund hysa till vår regerings vilja att taga riksdagen med och respektera dennas bevillningsrätt. Vore det så, att vi genom att i denna stund låta riksdagen skjutast åt sidan kunde bereda vårt land någon lättnad i det tryck, som nu vilar på detsamma i olika avseenden, då skulle

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.

(Forts.)

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.
(Forts.)*

jag och säkerligen många med mig vara villiga att låta ett sådant undanskjutande ske. Men det är tyvärr icke så. Genom en sådan undfallenhet av riksdagen vinnes ingenting för vår neutralitet utåt, men inåt riskeras det förtroende, den samverkan, den känsla av enighet, som den föregående talaren så livligt önskade skulle finnas, och som jag för min del också livligt önskar.

Herr statsministern föredrog en historik över dessa neutralitetskrediters behandling under de gångna åren. Den talar för sig själv. 1914 begärde regeringen en kredit och fick den av riksdagen med den största lätthet och med fullständigaste förtroende. Följande år underlät regeringen att göra någon framställning alls till riksdagen, utan skötte alltsammans förskottsledes. Året därpå gav hela riksdagen uttryck åt sin missbelåtenhet med den form, vari frågan om förskottskrediten kom fram, och gav tydligt uttryck åt, att den i detta avseende önskade en förändring. När det nu i år visar sig, att motiveringen för kreditframställningen är sådan, att samtliga de talare, som här yttrat sig i saken, även från högersidan, medgivit, att en uppenbar sammanblandning av saker, som icke höra samman, här förekommit, då måste det vara den svenska representationens rätt att, utan att bliva misstänkliggjord för att vilja försunna landets försvar, göra det, som kan göras, d. v. s. bevilja de för den direkta neutralitetsvakten erforderliga medlen och vänta på de framställningar, där i rätt ordning styrkes, dels att anslagen i fråga äro behöfliga och dels att de blivit på rätta titlar uppförda. På denna punkt tror jag, att för vänsterns del ingen ändring kommer att sker vare sig genom den befallande ton, vari ministärens chef talade, eller genom den mjuka och älskvärda som finansministern använde.

Hans excellens herr statsministern **H a m m a r s k j ö l d**: Herr greve och talman, mina herrar! Den siste talarens anförande ger mig anledning till en anmärkning och en upplysning. Båda skola göras kortfattade.

Anmärkningen är den, att då jag i mitt första anförande gav uttryck åt starka tvivelsmål, huruvida utskottsmajoritetens hållning i denna fråga uteslutande varit fotad på sakliga skäl, hava dessa tvivelsmål blivit bekräftade genom den siste talarens anförande.

Den upplysning, som jag har att lämna, är den, att i rapporter från svenska beskickningar i utlandet lämnas det besked, att Sveriges ställning i vissa utländska huvudstäder i hög grad försvårats genom den behandling, Kungl. Maj:ts proposition om de extra försvarsanslagen på 52 miljoner kronor fick förra året, så att framställningar från vår sida icke rönt den framgång, som eljest kunnat påräknas. Det är sålunda ett fullständigt misstag, att utlandet ej fäst sig vid sådana saker.

Detta är en sorglig erfarenhet, som regeringen gjort, en erfarenhet, som verkligen för oss varit tillräcklig, och som vi icke önska se förnyad.

Herr T r y g g e r: Herr greve och talman, mina herrar! Vad

man än må säga om den debatt, som förts i dag, en sak har dock syntts mig tillfredsställande, och det är den, att ifrån alla håll man betonat sin kraftiga och bestämda vilja att med de medel, som erfordras, upprätthålla vårt oberoende och vår neutralitet. Men man har intagit olika ståndpunkter till frågan om betydelsen av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. det förslag, som utskottets majoritet tillstyrkt.

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.
(Forts.)*

Jag vill därvid säga några ord till herr von Zweigbergk. Han inledde sitt anförande med ett kraftigt betonande av att ställningen i år är precis densamma som i fjol, att sålunda ingenting förändrats. Vad man kunde göra i fjol, det kan man enligt hans mening lika väl göra i år. Jag vill nu icke ingå i någon närmare granskning av huruvida man handlat lika i år som i fjol, utan jag tar för gott hans påstående, att så är fallet. Men finns det verkligen någon, vilken har öppna ögon, som kan påstå, att den yttre ställningen i år är densamma som i fjol? Är icke ställningen mycket, mycket allvarligare i år än någonsin under hela kriget, och har icke detta bekräftats och fastslagits av den, som känner situationen bättre än någon av oss andra, nämligen av vår regering och framför allt av vår regerings chef. Sålunda måste en missuppfattning av det beslut, som kan komma att fattas i år, anses betydligt mera äventyrlig än en missuppfattning av det beslut skulle hava varit, som fattades förra året. Nu invänder visserligen herr von Zweigbergk, att aldrig någon missuppfattning skulle hava kommit i fråga, om icke åtskilliga tidningar gjort gällande den åsikten, att ett bifall till utskotts-majoritetens förslag skulle vara uttryck för en minskad vilja att upprätthålla vår oberoende ställning, och att det således endast behövdes, att dessa tidningar numera fäste uppmärksamheten på att de kanske gått för långt i sina betänkligheter, att döma efter vad som förekommit i dag. Jag tror för min del, att den ärade talaren här misstager sig, och vi hava ju nyss fått bekräftelse från hans excellens herr statsministern, att så är fallet.

Emellertid, det var jämväl något annat, som framgick av den ärade talarens anförande, och det var, att han tycktes icke ens själv tro på att det icke skulle vara en viss fara för att ett beslut i överensstämmelse med statsutskottets förslag skulle kunna missuppfattas ute i världen, ty han fäste uppmärksamheten på att det finnes en annan omständighet än den sakliga, som bestämt majoritetens beslut. Han sade: regeringen har icke vinnlagt sig om att vinna något förtroende och har icke heller vunnit sådant hos riksdagen, därmed antydande, att om däremot så varit fallet, alla betänkligheter bort försvinna och regeringsförslaget sålunda bifallas. Här har redan förut i dag påpekats, att frågan om förtroende eller misstroende till regeringen är fullkomligt underordnad i detta fall. Här gäller det icke regeringens intresse eller riksdagens intresse, utan landets stora intresse. Men eftersom frågan om förtroende eller icke förtroende för regeringen varit uppe, vill jag för min del förklara, att jag är övertygad om att denna kammars majoritet har det full-

Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.

ständigaste förtroende för regeringen och för dess sätt att handhava rikets utrikesangelägenheter i denna högst allvarliga tid.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

(Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Med anledning av den allvarliga upplysning, som herr statsministern lämnade, ber jag att få konstatera, att under dessa allvarliga förhållanden det är en sak, som är nödvändig här i landet, nämligen enighet. Men jag känner mig också rätt så övertygad om att enda möjligheten för en sådan enighet är den förutsättning som herr von Zweigbergk så hårt tryckte på, nämligen att regeringen bör hava vilja och förmåga att vinna förtroende här i landet; detta är den oavvisliga betingelsen för denna enighet. Jag tror icke i likhet med herr Trygger, att frågan om folkets förtroende eller icke förtroende är en underordnad fråga. Jag skulle snarare tro, att frågan om *denna kammares* förtroende eller icke förtroende är en mera underordnad fråga. Just det förhållande att riksdagen fått en synnerligt allvarlig upplysning av hans excellens herr statsministern först i det ögonblick, då det gällde att genomtränga reservationen vid statsutskottets utlåtande, just detta förhållande, som enligt mitt sätt att se icke är ett tecken på det förtroendefulla samarbete mellan regering och riksdag, som i dessa allvarliga tider är nödvändigt, styrker ytterligare min tanke om att det torde vara nödvändigt trots sådana allvarliga upplysningars meddelande i sista ögonblicket att följa statsutskottet, till vars utlåtande jag således, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr von Zweigbergk: Jag ber om ursäkt för att jag måste säga ännu ett par ord.

Jag har naturligtvis noga bemärkt herr statsministerns upplysning, att riksdagens nedsättande av ett anslag, som förra året hade begärts, vållat regeringen verkliga svårigheter vid fullföljandet av dess utrikespolitik. Jag kan dock icke till att jag har mycket svårt att förstå huru dessa svårigheter kunna hava kommit till uttryck. Jag vill nämligen onekligen ytterst ogärna föreställa mig, att i Sveriges utrikespolitiska förhandlingar med främmande makter det skulle falla någon in att formulera sin ståndpunkt så, att man skulle hava gått oss till mötes och gjort oss till viljes, i fall vi rustat oss starkare, än vi hava gjort. Jag har svårt att tro, att någon främmande makt framhävt en sådan mening. Det omdöme, som statsministern fällde, måste vara byggt på några uttalanden av icke officiös natur.

Eftersom jag har ordet, vill jag tillägga ännu en sak. Här har under denna debatt gång på gång kommit tillbaka något, som synes vara ganska betänkligt. Här resoneras nu under den öppna debatten rörande försvarsfrågor och annat, som om riksdagen vid det hemliga sammanträdet i måndags hade fått upplysningar om det utrikespolitiska läget av sådan art, att vi efter dessa upplysningar vore skyldiga att utan att resonera endast bevilja vad regeringen föreslår. För att icke denna myt skall bli en dogm och gå ut över

allt landet och obetingat tros i en utsträckning, som det icke finnes någon grund för, vill jag för min del helt enkelt säga, att jag och många med mig icke av de upplysningar som då lämnades kunde få en uppfattning, som motsvarar den beskrivning på situationen, som nu vid detta tillfälle givits.

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet
(Forts.)*

Hans excellens herr statsministern **H a m m a r s k j ö l d**: Jag kan icke hjälpa, om herr von Zweigbergk icke tror mina uppgifter, ehuru jag för min del är van att bli trodd. Men om herr von Zweigbergk har svårt att förstå, att det ifrågavarande förhållandet kunnat inverka på våra utrikespolitiska förhandlingar, så beror det därpå, att herr von Zweigbergk icke kan eller icke vill förstå, vilken betydelse i internationella förhandlingar det har, att den ena parten äger respekt för den andra.

Vad slutligen angår det hemliga riksdagssammanträdet, vill jag för min del icke ingå på beskaffenheten av vad som där förekommit. Jag vill endast säga, att ett hemligt riksdagssammanträde är en betydelsefull sak. Det har icke tillkommit för att tillfredsställa en låt vara aldrig så berättigad vetgirighet, utan ett sådant sammanträde förpliktar dem, som äro där närvarande, att taga hänsyn till vad som där framlägges.

Med dessa ord kan jag sluta, för att icke förlänga debatten.

Herr **L i n d b l a d**, **A n d e r s**: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få avge en förklaring med anledning av den debatt, som blivit förd. Såsom medlem av statsutskottet har jag ju varit med om att ge min röst för det förslag, som nu ligger före till behandling. Men jag har gjort detta på rent sakliga skäl, på de skäl, som i utskottsutlåtandet äro angivna, och de skäl, som här blivit framförda av en del talare, vilka stått på majoritetens ståndpunkt, och jag kan försäkra, att det icke bakom min röst legat något, som gått ut på att försöka försvaga vår ställning utåt, lika litet som — därom är jag övertygad — något sådant legat till grund hos de övriga av statsutskottsmajoritetens medlemmar. Tvärt om är jag liksom de av den uppfattningen, att vi måste göra vad som kan göras för att trygga Sveriges självständighet i den tid, som vi nu leva i. Även om vi hava olika uppfattning om de vägar, som böra beträdas för att trygga denna självständighet, äro vi dock alla ense om att denna självständighet måste bevaras. Och varje tanke på att vi skulle genom vår röstning vilja försvaga vår nationella självständighet tror jag bör vara fullständigt utesluten. För min del kan jag säga, att jag gillat den självständiga neutralitetspolitik, som regeringen hittills fört, och därför har jag så långt det varit möjligt understött denna neutralitetspolitik. Att jag i detta fall icke kunnat gå med på regeringens förslag, beror på att jag anser, att riksdagen måste se till, att den också får ett ord med i laget på ett annat sätt, än den förut haft, i fråga om anslag, varom här är fråga.

Jag tror att vi alla nära den livligaste önskan att kunna stå så starka som möjligt utåt.

*Ang. medel
till bestridande
av kostnader
för tryggande
av rikets
neutralitet.*

(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag skulle hava åtskil-
ligt att svara några av de föregående talarna, men debatten har bli-
vit så uttänjd, att jag icke vill göra det.

Jag begärde ordet med anledning av hans excellens herr stats-
ministerns uttalande, då han sade, att svårigheterna ökas eller min-
skas för regeringen beroende på den respekt, som man åtnjuter hos
främmande makter. Jag vill då säga, att det borde vara den nuvarande
regeringen bekant, att det väl knappast i hela världen går att leta
upp en folkrepresentation, där viljan att värna om rikets självstän-
dighet är större än i den svenska riksdagen, och det borde icke vara
omöjligt för Kungl. Maj:ts regering att genom våra beskickningar i
utlandet göra klart för de främmande makterna, att om upprätthå-
landet av vår neutralitet och värnandet av rikets självständighet råder
full enighet i Sveriges riksdag.

Herr Hellberg: Herr talman! Då herr statsministern två
gångar å rad framhållit, att det för landet medfört betänkliga svår-
igheter, att riksdagen vid ett par föregående tillfällen nedsatt an-
slag, som regeringen begärt, kan jag inte underlåta att uttrycka ett
beklagande över att detta förhållande inte med ett ord, såvitt jag kan
minnas, berördes vid det hemliga sammanträde, som regeringen och
riksdagen hade för ett par dagar sedan. Det hade onekligen då varit
ett synnerligen lämpligt tillfälle att få litet närmare reda på detta,
att få några detaljer och även att något kunna bedöma dessa detaljer.
Nu står här endast ett naket påstående av herr statsministern, som
inte kan bli föremål för överläggning. Det synes mig, att det måst
då likaväl som nu hava varit angeläget för regeringen att framföra
alla skäl, som kunde tala för dess krav hos riksdagen. Det hade då
också varit anledning att framföra detta skäl, på vilket det nu lägges
en så stark vikt.

Herr Petersson, Alfred: Herr talman! Det var ett ord,
som fälldes av hans excellens herr statsministern, som gjorde, att jag
nu ansåg mig böra begära ordet, då just en passus i hans sista
yttrande icke på något sätt blivit besvarad. Han sade i fråga om
det hemliga sammanträde, som nyligen försiggått, att han därom
ingenting vidare ville yttra, än att vad som där sades förpliktar till
att man tar hänsyn till de upplysningar, som blivit lämnade. Jag
deltog i detta sammanträde och hörde allt vad där sades, och jag vill
icke, att vare sig hans excellens herr statsministern eller någon annan
skall tro, att om jag nu röstar med statsutskottsmajoritetens förslag,
jag icke då skulle hava tagit hänsyn till vad som vid sammanträdet
sades.

Man kan lätt draga den slutsatsen av herr statsministerns ytt-
rande att enligt hans mening de, som icke ställa sig på samma stånd-
punkt som han, icke tagit skyldig hänsyn till de upplysta förhållan-
dena, i det de funnit dem för obetydliga eller icke hava insikt eller
förmåga att se in i dessa utrikespolitiska förhållanden. Men då herr
statsministern talar om förpliktelser, ber jag att få erinra därom.

att representationen har förpliktelse, och jag tror att den djupt känner dessa förpliktelser; det går icke an att kasta ut någon antydning om att vi åsidosätta dessa därför att vi icke i allt böja oss för herr statsministrens vilja. Vi hava förpliktelser mot oss själva och mot det land och folk, vi representera, och bland andra förpliktelser hava vi också den att se till, att riksdagens rätt — det är en plikt att göra detta — blir tillräckligt beaktad.

Det var endast dessa ord jag ville säga.

Ang. medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt och vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Swartz m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Swartz m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 16 avgivna reservation, röstar

Ja; .

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 49.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om ävägabringande av lagbestämmelser i syfte att vid avträde av arrenderad jordegendom ersättning skall lämnas åt arrendatorn för kostnader för elektrisk anläggning å egendomen.

Om ersättning åt arrendator av jordegendom för kostnader för elektrisk anläggning å egendomen.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 46, hade herr *Nils Åkesson* på åberopade grunder föreslagit, bland annat, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring uti gällande arrendelag, att arrendator kunde, vid avträde av arrenderad jordegendom, utav jordägaren erhålla ersättning för å egendomen nedlagda kostnader för elektrisk anläggning.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder

Om ersättning
åt arrendator
av jordegend-
om för
kostnader för
elektrisk an-
läggning å
egendomen.

hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

(Forts.)

Herr Åkesson, Nils: Herr talman, mina herrar! Som frågan ligger här, skulle man kunna låta motionen begravas i stillhet och under tystnad, och jag skall icke heller spilla många ord på denna sak.

Det framgår ju emellertid av lagutskottets utlåtande, att vid utarbetandet av 1907 års nyttjanderättslag meningarna varit något delade. Således finner man här, att lantbruksstyrelsen mera ställt sig på den ståndpunkt, som jag här gjort mig till tolk för och som skulle innebära några lättnader i arrendatorns förpliktelser. Emellertid har ju riksdagen gått en annan väg. Jag för min del skulle ha ansett, att det varit klokare, om riksdagen härvidlag följt lantbruksstyrelsen. Jag tänker närmast på de förhållanden, som kunna komma att föreligga och redan delvis föreligga för jordbruket. Det blir en ganska kinkig situation inom den närmaste tiden därutinnan, att det ovillkorligen blir en ganska stor konkurrens om arbetskraft mellan jordbruket och industrien. Det är ju alldeles uppenbart, att härvidlag jordbruket kommer att sitta emellan. Det kan nämligen icke konkurrera med industrien, så snart det gäller att betala arbetet. Det är därför av synnerligen stor vikt, att man inom jordbruket kan i största möjliga utsträckning hjälpa sig med maskinella anordningar. Kan man icke det, så kan ställningen bli ohjälplig. Detta har också föresvävat mig, då jag väckte denna motion om understöd för att kunna utveckla den elektriska kraftens användning. Men som nu lagutskottet har ställt sig gentemot frågan, så är det alldeles uppenbart, att det för närvarande är lönlöst att försöka göra något i denna riktning.

Jag har naturligtvis icke något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Ifrågasatta åtgärder mot minderårigas bruk av tobak.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot minderårigas bruk av tobak.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 10, hade herr *Olofsson* i Digernäs hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utreda och för riksdagen framlägga sådant förslag till lag, som på det mest effektiva sätt förhindrade tobaksbruket och särskilt cigarettretröknigen hos den uppväxande ungdomen.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr F a n t: Herr vice talman! Då föreliggande motion först var före i lagutskottet, var man tämligen överens om att här fanns fog för ytterligare en riksdagsskrivelse i ärendet, den tredje i ordningen. Dels betonades, att den uti 1912 års skrivelse särskilt anvisade vägen genom upplysningsverksamhet åtminstone numera icke var tillfyllest, dels framhölls också ett orsakssammanhang, som genom vunna erfarenhetsrön allt mera kunnat konstateras mellan å ena sidan tobaksbruk hos ungdom och å andra sidan den tilltagande ungdomskriminaliteten. Man ville emellertid naturligt nog inhämta direkta upplysningar från vederbörande statsdepartement, till vilket resultat de båda föregående riksdagsskrivelserna i ärendet, den första redan av år 1906, hade lett, och från finansdepartementet meddelades till utskottet, att åtskilliga myndigheter hade blivit hörda, att yttranden från dem hade inkommit samt att dessa yttranden för närvarande vore under bearbetning, ävensom att ärendena inom den närmaste framtiden komme under vidare behandling. Vid sådant förhållande var det ju ganska naturligt, att utskottet nu kom till det resultat, som klämman i betänkandet utvisar, eller ett avstyrkande av motionärens hemställan. Men utskottet kunde ej underlåta att i motiveringen bestämt framhålla, att faran, och härvid gäller det givetvis i första hand den moraliska faran, av tobaksbruket bland den uppväxande ungdomen långt ifrån att hava minskats, visat sig bliva allt större; vidare att det vore uppenbart, att jämväl frågan om lagstiftningsåtgärder emot ungdomens tobaksbruk bleve övervägd, ävensom att det vore av stor vikt att förevarande fråga snart löses.

Ifrågasatta åtgärder mot minderårigas bruk av tobak.
(Forts.)

Med den ingående erfarenhet, jag under årtionden vunnit om det förutnämnda orsakssammanhanget mellan tobaksbruk hos barn och minderåriga samt ungdomskriminaliteten, har jag ansett mig böra vid detta tillfälle alldeles särskilt stryka under den utskottets motivering, som här föreligger. då jag nu, herr vice talman, yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående utredning, huruvida gällande bestämmelse om förnyande av penninginteckningar skulle kunna upphävas.

Ifrågasatt upphävande av bestämmelsen om förnyande av penninginteckningar.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 37, hade herr *Wrangel* på åberopade grunder hemställt, att riksdagen behagade besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning om, huruvida ej gällande lags bestämmelse om förnyelse av penninginteckningar skulle lämpligen kunna upphävas.

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ifrågasatt upphävande av bestämmelsen om förnyande av penninginteckningar.

(Forts.)

Herr W r a n g e l: Herr talman! Uti föreliggande motion har jag hemställt, att riksdagen behagade besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning om huruvida ej gällande lags bestämmelse om förnyelse av penninginteckningar skulle lämpligen kunna upphävas.

Motionen har av lagutskottet blivit avstyrkt, emedan frågan redan föreligger hos Kungl. Maj:t, och därom har jag ingenting att säga; men jag skulle ha funnit det för frågans lösning vara synnerligen fördelaktigt, om utskottet hade velat uttala sig om önskligheten av en sådan åtgärd. Ett sådant uttalande har lagberedningen gjort för nära 10 år sedan, då den yttrat: »Nu gällande föreskrift att penninginteckning skall för att fortfarande gälla vid rätten vart tionde år företes för 'förnyelse' ställer på inteckningshavaren ett krav på vaksamhet, vars eftersättande för honom medför ett allvarsamtt äventyr. Utan tvingande skäl bör naturligtvis lagstiftaren icke utsätta en rättsägare för ett äventyr, som visat sig i icke alldeles sällsynta fall leda till rättens förlust. Det är därför otvivelaktigt önskligt, att inteckningsrätten må kunna befrias från denna fara.»

På samma gång jag finner denna framställning vara fullt befogad, vill jag likväl säga, att jag för min del såsom ett ytterligare och mycket starkt vägande skäl för denna reform betraktar det förhållandet, att man på allt sätt just i dessa tider bör underlätta nybyggnadsverksamheten inom landet. Den lättnad, som denna verksamhet skulle erhålla därigenom, att detta förnyelseäliggande bortföfle, skulle förnämligast ligga i en bättre sekundär fastighetskredit. Jag har själv från många håll hört personer uttala, att de icke vilja placera penningar i fastigheter just på grund av den här omtalade faran.

Jag vill till slut endast med ett par ord fästa uppmärksamheten på den verkliga fara, som avstannandet av byggnadsverksamheten i vårt land innebär. Redan år 1915 hade denna verksamhet nedgått till omkring en tredjedel av vad den var ett tiotal år tidigare, och sedan dess har den betydligt minskats. Denna fara har ju blivit uppmärksammasad såväl av stat och kommuner som av enskilda, men jag håller före, att de åtgärder, som blivit vidtagna, och de förslag, som blivit gjorda, icke äro på långt när tillräckliga för att avlägsna denna verkligt oroväckande samhällsfara.

Med dessa ord har jag endast velat fästa uppmärksamheten på saken, och jag har, herr talman, icke något yrkande.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman! Då den ärade motionären icke framställde något yrkande, vore det kanske onödigt att yttra sig. Men han uttryckte ett beklagande över att utskottet icke för sin del velat direkt instämma i det uttalande lagberedningen haft om den otvivelaktiga önskligheten av att kravet på inteckningsförnyelse kunde upphöra. I anledning därav skall jag be att få upplysa, att utskottet ansett ett sådant uttalande obehövt, enär den uppfattningen rådde inom utskottet, att detta önskemål sedan många år från alla håll är så enhälligt erkänt, att därom ingenting behöver

sägas. Det finns icke mer än en mening om saken. Men å andra sidan kan man icke genomföra detta önskemål förr än i samband med av andra skäl ändock förestående, ehuru tyvärr icke omedelbart förestående, förändringar i hela vårt fastighetsväsen. Saken kan icke påskyndas genom något uttalande i förevarande ämne från riksdagens sida; ty allt beror som sagt på det olösliga sammanhang med annat, vari den står. Ehuru inteckningsförnyelsens borttagande för sig vore ett gott, är det ändå en småsak i jämförelse med de andra viktiga företräden den nya lagstiftningen skulle komma att äga framför den nuvarande och som således i och för sig själva driva frågan framåt med den fart, varmed den överhuvudtaget kan framdrivas.

*Frågasatt upp
hävande av
bestämmelser
om förnyande
av penning-
inteckningar.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser rörande värnpliktiga, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.

*Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
pliktiga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.*

I motion inom första kammaren, nr 41, hade herr *Vilhelm Gullberg*, med instämmanden i motionens syfte av herrar *Fredrik Ström* och *Alfred Petrén*, hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida det genom nådiga cirkuläret av den 21 februari 1902 vederbörande truppförbandschefer lämnade bemyndigande beträffande värnpliktig, som befunnas hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst, skulle kunna utvidgas därhän, att det beredde möjlighet att låta sådan värnpliktig civilklädd och under lämplig tillsyn utföra arbete för statens räkning, vid eller utom truppförbandet, och för att förhindra simulation, under längre tid än den lagstadgade vapenövningstiden samt giva åt nämnda cirkulär den tydliga avfattning, att allt subjektivt godtycke skulle vara uteslutet, och sedan för riksdagen framlägga det förslag, utredningen kunde komma till.

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande hemställt, att förevarande motion icke måtte av första kammaren bifallas.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Alkman*, vilken likväl ej däri antytt sin mening,

dels ock av herrar *Oscar Olsson* och *E. V. Gelin*, vilka på åberopade skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida det genom nådiga cirkuläret den 21 febr. 1902 vederbörande truppförbandschefer lämnade bemyndigande beträffande värnpliktig, som befunnas hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst, skulle kunna utvidgas därhän, att det beredde möjlighet att låta sådan värnpliktig civilklädd och under lämplig tillsyn utföra arbete för statens räkning vid eller utom truppförbandet.

Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
pliktiga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.
(Forts.)

Herr O l s s o n, O s c a r: Herr talman! Utskottsutlåtandet anmodar första kammaren att taga bestämt avstånd från en princip, som första kammaren och riksdagen för övrigt för 15 år sedan fastslagit, nämligen principen, att under värnpliktstjänstgöring ingen svensk medborgare skall mot sitt samvete kunna tvingas till vapentjänst. Ännu märkligare är emellertid, att utskottet anmodar första kammaren att taga avstånd från den redan fastslagna principen med stöd av precis de skäl, som riksdagen underkände år 1901. I betraktande av att utskottsutlåtandet har mycket stora utsikter, minst sagt, att gå igenom här i kammaren, så kan man ju säga, att det i denna kammare är sörjt för att utvecklingen icke precis kommer att gå med någon halsbrytande fart.

Då år 1901 riksdagens båda kamrar voro ense om att tillgodose de värnpliktigas samvetsfrihet, så kunde man ju vid första påseendet tycka, att det icke var så underbart, eftersom det i vår grundlag står inskrivet en bestämmelse om att Konungen får ingens samvete tvinga eller tvinga låta, men då det är fråga om landets försvar, kan man väl förstå, att denna grundlagsbestämmelse icke fått ha något precis avgörande inflytande. Den fick det icke heller, förrän vi i civiliserade länder väckte ett så gott som skandalöst uppseende genom de förhållanden, som här i Sverige rådde beträffande de värnpliktiga samvetsömna och de straff, som pålades dem på grund av deras samvetsömhet. Det var icke precis så ovanligt för Sverige att under adertonhundraåret bliva föremål för mindre smickrande uppmärksamhet, när det gällde hänsynstagande till samvetsfriheten i vårt land med en på det området för några hundra år sedan rätt så ärofull historia.

Det stod ju faktiskt så för dessa människor — egendomligt nog, för allt i världen, från vår synpunkt sett — att försvar av fäderneslandet med vapen i hand var att jämställa med ett mördande, och därför underkastade sig dessa stackars värnpliktiga upprepade bestraffningar för att bliva fria från skyldigheten att, som det från deras synpunkt ställde sig, öva sig i mördande av medmänniskor. Det är i grund och botten endast tillämpandet av den princip, som även första kammaren då fastslog, som det i dag är fråga om i motionärens hemställan.

Visserligen vill utskottet låta påskina, att konsekvensen av ett bifall till principens tillämpande i detta fall blir av oöverskådlig art. Man skulle då, i fall man på grund av värnpliktigas samvetsbetänkligheter befriade dem från att vara iklädda uniform, senare kunna möta anspråk på att de icke skulle behöva utföra varvsarbete eller arbete på skräddarverkstäder o. s. v., emedan även detta skulle komma värnkraften till godo. Nu har jag tillräckligt stor människovänlighet för att gärna tillåta sådana oskyldiga tankeövningar, som ett konsekvensmakeri in absurdum möjligen kan vara, men jag tror, att denna fråga ändå är av något för allvarlig beskaffenhet, för att den skulle fällas på grund av att sådant konsekvensmakeri in absurdum. Faktiskt står det så för dessa stackars värnpliktiga, att de anse uniformens iklädande vara detsamma som

att ikläda sig en mördaruniform. Vi kunna säga, att det är en fullkomligt avita uppfattning, och jag skall gärna gå in på det. Jag är fullt ense med herrarna om att det är en fullkomligt avita uppfattning, att nödvärn mot en överfallande rånare skulle kunna betraktas som mord, och att den lämpliga utrustningen för nödvärnet skulle kunna betraktas som en mördaruniform, men jag vill fästa herrarnas och särskilt utskottets uppmärksamhet på att det icke är det frågan gäller, utan frågan gäller något annat, nämligen konsekvensen av att vi nödgats här i landet taga hänsyn till denna avita uppfattning redan år 1901 och erkänt det berättigade från dessa stackars medborgares sida, som ha denna uppfattning, så långt, att vi anse, att staten icke har rätt att utöva tvång mot deras samvetsbetänkligheter. Då kan jag icke se, att det på något sätt gör någon skillnad, om statens hänsynstagande i det fallet rör vapentjänst eller uniformspåtagande. Jag tror icke, att någon av herrarna egentligen vid närmare eftertanke skall kunna finna någon väsentlig skillnad i dessa två avseenden.

*Aug. reviderad
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
pliktiga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.
(Forts.)*

Vad är det då, som gör, att första kammarens första tillfälliga utskott opponerar sig mot den högst naturliga och oundvikliga konsekvensen av ett beslut, som första kammaren redan en gång har intagit? Jo, det är ett par risker, som förefinnas. Det är risken för simulation och risken för att det skulle vara ett så stort antal värnpliktiga, som skulle begagna sig av ett dylikt medgivande, att landets värnkrafts effektivitet därigenom skulle försvagas. Vad nu det första beträffar eller risken för simulation, så var det den risken, som allra starkast anfördes i debatterna i både andra och första kammaren år 1901, och både första och andra kammaren vägrade då att tillerkänna den risken någon avgörande betydelse. Det är ju här i själva verket fråga om en begränsning. Det är endast tal om att ytterligare pröva värnpliktsvägrarnas samvetsbetänkligheter gentemot uniformen, således ytterligare pröva ett ännu mindre antal samvetsbetänkligheter, om vilket antal man redan på förhand har full rätt att hysa den uppfattningen, att när man har kommit så långt i den redan nu av lagen anbefallda prövningen, denna efterprövning, så att säga, icke skall vara av så värst vittomfattande beskaffenhet. Den risken förefinnes således nu icke alls i samma utsträckning, som den förefanns år 1901, då den ändock underkändes.

Det är på samma sätt med den andra risken, som utskottet här anför, nämligen att det skulle bli ett så förskräckligt stort antal sådana samvetsömma personer, som vägrade att taga på uniformen, att vår värnkrafts effektivitet därigenom skulle bli lidande. Skulle vår värnkrafts effektivitet verkligen bli mera lidande på att värnpliktsvägrarna ginge utan uniform, än att de ginge i uniform? Jag tror ändå, att den risken är, för att använda ett mildt uttryck, ganska uppkonstruerad.

Har det då icke här, när denna fråga förut varit framme för kammarens behandling, anförts några verkliga skäl för att kammaren skall taga avstånd från den en gång fastslagna principen

Aug. revision
av gällande
bestämmelser
öfrande värn-
pliktiga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.
(Forts.)

just på denna punkt? Jo, det har anförts ifrån sakkunskapen, såvilt jag förstår, endast ett skäl, men det var icke alls det skälet utskottet tryckt på, nämligen det stora antalet, utan svårigheten att upprätthålla disciplinen på grund av att detta fåtal värnpliktsvägrare utanför tjänsten icke skulle ha någon uniform. Man medgav från sakkunnigt håll, att det icke alls varit utan exempel, att värnpliktiga i tjänsten finge fullgöra det arbete, som var dem ålagt, utan uniform, men man hänvisade till att dessa personer utanför tjänsten, då de voro utan uniform, vore svårare att övervaka. Jag sitter nu icke inne med någon militär sakkunskap, så att jag kan icke bedöma, hur allvarligt detta skäl kan vara från militär synpunkt, men jag får säga, att då det gäller frånträdande av denna princip om rätt för samvetsömma att icke tvingas mot sitt samvete i värnpliktstjänstgöring, så måste det skälet vara av den art, att det kan undanröjas, utan att fäderneslandets säkerhet därigenom sättes på spel.

Utskottet har en nyhet i den motivering, varmed utskottet nu bjuder första kammaren att avslå motionen, i det att utskottet tolkar den bestämmelse, som här finnes rörande allvarliga samvetsbetänkligheter, på så sätt, att dessa samvetsbetänkligheter för att kunna godkännas måste vara av religiös natur. Utskottet ställer sig sålunda på den ståndpunkten, att allvarliga samvetsbetänkligheter icke behöva tagas i beaktande i detta fall, såvida icke vederbörande själva förklara dem vara av religiös natur. Utskottet har i detta fall liksom i åtskilliga andra rört sig med allmänna talesätt och icke talat om, vad utskottet menar med att samvetsbetänkligheter för att betraktas som allvarliga skola vara av religiös natur. Jag kan ändå icke föreställa mig, att utskottet menar, att det skall vara religionsbekännare i de kristna samfund, som erkännas av svenska staten, som ensamma kunna få befrielse på grund av samvetsbetänkligheter. Jag tror, att den tolkning, som första tillfälliga utskottet anmodat första kammaren att göra, vilar på rätt så lösa grunder. Visserligen säger utskottet, att det aldrig varit tal om annat än religiösa betänkligheter. Hur vet utskottet det? Jag har verkligen läst igenom debatterna i första och andra kammaren år 1901. I första kammaren var det icke en enda talare, som uppehöll sig vid att dessa allvarliga samvetsbetänkligheter skulle vara av religiös natur, och i det utlåtande, som av ett par biskopar avgivits, stod uttryckligen, att man mot verkliga samvetsbetänkligheter icke borde tvinga någon till utövande av vapentjänst. Icke ens dessa biskopar hade angivit, att samvetsbetänkligheterna skulle vara av religiös natur. De skulle endast vara *verkliga* samvetsbetänkligheter. Det är säkert mycket möjligt, att första kammaren vill följa utskottet i denna lagtolkning och därmed dekretera, att inga andra samvetsbetänkligheter för framtiden böra få vara giltiga än de, som vila på en viss religiös uppfattning. Emellertid anser jag, att denna utveckling hos första kammaren i bra stor utsträckning till och med är mera betänklig än den, som betecknas av att

man vill frånträda den för femton år sedan fastslagna principen, och följaktligen anser jag, att första kammaren även i det fallet bör taga avstånd från utskottets förslag.

Slutligen har det antytts i debatten både i utskottet och förut i kammaren, att den försvarsnihilistiska propagandan på något mystiskt sätt skulle kunna draga fördel av tillämpandet av samvetsfrihetens princip i fråga om befrielse för samvetsömma från skyldigheten att bära uniform. Det är också ett tal, som jag har förfärligt svårt att förstå. Jag kan icke förstå, att den försvarsnihilistiska åskådningen här i landet skulle få luft under vingarna, därför att riksdagen tillämpar en, när det gäller värnpliktstjänstgöring, redan förut fastslagen princip om samvetsfrihet.

Då jag således icke kan finna, att utskottet framlagt några som helst bärande skäl för ett frånträdande av den en gång fastslagna principen om samvetsfrihet i detta hänseende, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Under de många debatter, som förut förts i riksdagen angående ärenden av samma innebörd som den nu föreliggande frågan, har densamma ingående skärskådats ur såväl principiella som praktiska synpunkter. Den föregående ärade talaren har egentligen icke heller kommit med något nytt utöver vad som förut sagts till stöd för de nu ifrågavarande önskemålen, och då jag nu går att något närmare redogöra för de skäl, på vilka det framställda yrkandet om avslag grundar sig, kan detta också i stort sett icke bliva annat än ett uppreparande av vad vid åtskilliga tillfällen förut i sådant syfte framdragits.

Yrkandena i den föreliggande motionen äro desamma som i motioner, vilka förut behandlats av riksdagen. Därutöver innehåller dock denna motion ytterligare ett yrkande, nämligen det som ligger i motionärens hemställan, att åt det kungliga cirkuläret av den 21 februari 1902, varigenom rätt lämnats för samvetsömma värnpliktiga till befrielse från vapentjänst, skulle givas ett sådant förtydligande, att all möjlighet till subjektivt godtycke vore utesluten vid den prövning, som enligt bestämmelserna i cirkuläret ifrågasättes skola ske rörande de av vederbörande värnpliktiga föreburna samvetsbetänkligheterna. I detta avseende har utskottet ansett, att de nu redan befintliga bestämmelserna innebära full och betryggande säkerhet för en saklig, allsidig och opartisk prövning, och i det avseendet har jag icke anledning att för närvarande vidare yttra mig.

Vad beträffar de övriga yrkanden, som innefattas i denna motion, så har det ju sagts många gånger förr, och det har sagts också nu, att, när staten en gång har godtagit principen, att man skall befria samvetsömma värnpliktiga från att göra vapentjänst, så är vad man nu yrkar endast en helt naturlig utveckling av denna princip och en konsekvens av det redan fattade beslutet, som man skulle vara skyldig att taga. Det är väl så, att alla de strävanden och yrkanden som framkommit,

*Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
pliktiga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.
(Forts.)*

*Äng. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
plikliga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.*

(Forts.)

i ifrågavarande hänseende, ytterst stödja sig på bestämmelserna i det grundlagsbud, som den föregående ärade talaren åberopat, nämligen § 16 regeringsformen, där det stadgas, att Konungen må »ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda var och en vid en fri utövning av sin religion, såvitt han därigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer». Men det är väl ingen, som på allvar vill sätta ifråga, att staten härigenom har medgivit sina enskilda medborgare rätt att i alla sina handlingar bestämmas allenast av sitt eget samvetes bud. Staten lämnar visserligen åt sina enskilda medborgare ett stort utrymme av handlingsfrihet, men när statens och de enskildas intressen kollidera med varandra, måste de senare vika, och detta står ju också i full överensstämmelse med det grundlagsstadgande, jag nyss har uppläst. Det synes mig vara obestriddigt, att det icke finnes något område av statens verksamhet, på vilket behovet av enhetlighet och nödvändigheten av att de enskilda intressena förenas och uppgå i statens är så stort som i fråga om försvaret. Mer än på något annat håll föreligger här nödvändigheten av att staten, utan att taga hänsyn till de enskildas önskingar och intressen, beslutar vad som skall göras och sättet därför. Redan har emellertid just på försvarets område genom det omnämnda cirkuläret lämnats ganska stora och vittgående medgivanden, och det är nu fråga om att gå än längre på medgivandenas väg.

Det ligger då nära till hands att man frågar sig: hur har detta cirkulär hittills verkat, och hur kan man vänta, att det skall verka för framtiden? Man kan väl icke påstå, att några påvisbara faror för statens säkerhet hittills uppkommit genom de medgivanden, som lämnats i det kungliga cirkuläret, men i motsats till den föregående ärade talaren kan jag icke värja mig för känslan, att man icke kan se lika ljusst på saken för framtiden. Med hänsyn till den försvarsnihilistiska propagandan, som han omnämnde, och vilken tyvärr växer sig starkare och framträder mera dag från dag, måste man, synes det mig, hysa allvarliga farhågor för att de gjorda medgivandena skola komma att missbrukas, och att faran därför allt mer och mer tilltager. Är det så, att åt det kungliga cirkuläret skulle givas den enligt min mening alldeles oriktiga tolkningen, att däri avses icke blott religiösa samvetsbetänkligheter, utan även allehanda andra samvetsbetänkligheter, som icke alls ha med den religiösa övertygelsen att skaffa, då tror jag, att faran för missbruk är synnerligen allvarlig. Om man hyser dessa farhågor, är det ju givet, att man redan av sådan anledning ställer sig mycket betänksam mot att medgiva några vidare eftergifter på det här ifrågavarande området, även om det skulle förhålla sig så, som man nu säger, att vad det här är fråga om, är en ringa sak i jämförelse med de medgivanden man förut lämnat.

Det är, säger den föregående talaren — och det har sagts många gånger förut — egentligen endast fråga om huruvida man skall utföra ett arbete iklädd uniform eller iklädd civildräkt, och det kan icke spela så stor roll. För min del kan jag icke se saken på sådant sätt.

Det är för mig icke frågan om uniformen, som är viktigast i denna sak, utan kärnpunkten i motionen ligger däri, att under det att det förut omnämnda cirkuläret stadgar, att man ovillkorligen skall fullgöra tjänsten vid truppförband, d. v. s. utföra ett arbete, som direkt hänger samman med försvarsändamålet, man här vill lämna utrymme för att detta arbete skall få fullgöras även utom truppförbanden, och jag förmodar, att det väl också är meningen, att detta arbete skall kunna vara av rent civil art, då sådana fall föreligga, att samvetet förbjuder en värnpliktig icke blott att göra vapentjänst, utan också att utföra allehanda arbeten, som hava något som helst sammanhang med försvarsarbetet. Nu tyckes det visserligen framgå av den föreliggande motionen, att det icke är meningen, att den enskilde skall ha valfrihet i detta avseende, utan att det skall bero på befälet, huruvida han skall användas till arbete vid eller utom truppförbandet, men jag undrar, hur detta skulle komma att taga sig ut i tillämpningen. Vi veta ju, att, det väckt stort uppseende, då samvetsömma värnpliktiga, blivit dömda till fängelsestraff för värnpliktsvägran. Även jag behjartar detta och finner det synnerligen beklagligt. Om man antager, att motionären skulle vinna sitt syfte och att därefter en värnpliktig, som befriats från vapentjänst och fått sig anvisad annan tjänstgöring vid truppförbandet, exempelvis därför, att han varit synnerligen lämplig för det anvisade arbetet, ådömdes straff för vägran att fullgöra även detta arbete, skulle det då ej väcka ännu mera uppseende, att en sådan person bleve dömd till fängelsestraff, oaktat det funnits möjlighet att sätta honom till arbete utom truppförband, till ett sådant arbete således, mot vilket han ej hade samvetsbetänkligheter? Jag tror, att så skulle bliva fallet, och jag tror, att de röster, som höjde sig häremot, skulle göra sig så gällande, att den valrätt, som lämnats i befälets hand, i själva verket icke skulle bli mycket värd. Man skulle nog genom att bifalla denna motion åstadkomma i praktiken precis detsamma, som om man antagit en föregående motion, om ovillkorlig rätt för samvetsömma värnpliktiga att i stället för vapentjänst få utföra civilt arbete för statens räkning. Men enligt min uppfattning kan staten icke under några förhållanden medgiva, att enskildas samvetsbetänkligheter skola kunna erkännas vara berättigade gent emot vilket försvarsarbete som helst. Staten kan icke eftergiva den ståndpunkt, som staten en gång intagit, att det arbete, som skall utföras av värnpliktiga, skall vara värtjänst. I farans stund behöver Sverige till sitt försvar alla de krafter, som därför stå till förfogande, och skall detta behov kunna tillgodoses, så måste de värnpliktiga utbildas under fredstid för att kunna under krigstid uppfylla varje medborgares heligaste plikt, att försvara hem och fosterjord.

Om jag nu tänker på uniformsfrågan, som för mig kommer i andra planet, så ligger det för mig alldeles klart, att, om kravet på tjänstgöring vid truppförbandet måste vidhållas, så måste man också vidhålla fordran på att den värnpliktige skall bära uniform. Jag kan icke föreställa mig, hur det skulle vara möjligt för vederbörande befäl att i annat fall upprätthålla disciplin och ordning.

Ang. revision av gällande bestämmelser rörande värnpliktiga, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.
(Forts.)

*Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
pliktiga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.*

(Forts.)

Nu har den senaste ärade talaren också sagt, att, om de i motionen ifrågasatta medgivanden lämnades, faran för simulation däri genom ej skulle ökas. Jag kan icke heller däri vara ense med honom. Det synes mig kunna befaras, att sådana personer, som av den ena eller andra anledning hysa motvilja mot försvaret och allt vad därmed sammanhänger, skulle frestas att använda sig av de därigenom öppnade utvägarna att få fullgöra sin värnplikt eller vad som skulle motsvara deras värnplikt medelst arbete under mera civila former, och således alldeles slippa undan det förhatade militärväsendet. Motionären har icke heller blundat för denna fara, då han föreslagit, att man skulle stadga en längre tid för det civila arbetet. I detta avseende har han dock ej allmänt stöd av de personer, som i övrigt dela hans uppfattning, och reservanterna inom utskottet hava också intagit en annan ståndpunkt. Därvid kan jag också delvis vara med dem ense. Jag tror, att det skulle möta praktiska svårigheter att anordna ett sådant arbete. Skulle anordningen bliva effektiv, finge tiden göras avsevärt längre än den vanliga värnpliktstjänstgöringen, och detta arbete skulle säkerligen, såsom reservanterna framhållit, bliva synnerligen förhatligt. Det torde ej kunna förväntas, att staten därav skulle få så stor nytta, att densamma motsvarade kostnaderna därför.

Den föregående ärade talaren har vänt sig särskilt mot utskottets uttalande om tolkningen av ifrågavarande cirkulär. Utskottet har icke, såsom denne uppgav, sagt, att det aldrig inom riksdagen varit tal om annat än religiösa samvetsbetänkligheter, utan utskottet har endast framhållit, att vad som förekommit inom riksdagen i detta hänseende enligt utskottets mening pekat hän på, att det kungliga cirkuläret endast avser dylika betänkligheter av religiös art. När man skall tolka ett lagrum eller ett stadgande av vilket slag som helst, är det icke alltid tillräckligt att endast se till ordalydelsen, utan man måste taga hänsyn till de förutsättningar, under vilka stadgandet tillkommit, och jag skall i korthet säga ett par ord om den saken. Det var år 1898, som en fråga av denna art första gången förekom i riksdagen, framburen i en motion av herr Byström. I denna motion finnes ej något, som kan tydas på annat sätt, än att det var fråga endast om religiösa betänkligheter. Om man läser denna motion, får man det starkaste intryck av att det just var meningen, att skydda sådana, som på grund av sin religiösa övertygelse hade samvetsbetänkligheter mot att bära vapen. Motionen föranledde ingen åtgärd. Saken upptogs sedan av 1898 års värnpliktskommitté. Denna kommittés betänkande giver också vid handen, att man avsåg endast religionsbetänkligheter. Detsamma är förhållandet med ej mindre den motion, som väcktes vid 1901 års riksdag och som föranledde tillkomsten av det förut omnämnda kungl. cirkulär än även med de motioner angående liknande frågor, som framburits under de därefter följande åren till och med år 1912. I de sistnämnda säges också uttryckligen ifrån att genom den avsågs att vinna skydd för sådana personer, som hyste religiösa samvetsbetänkligheter ifråga om värnplikten. Först i en under 1915

års riksdag väckt motion utlämnades ordet »religiösa», och nu upprepas detta och det uttalas i den nu föreliggande motionen, att cirkuläret, enligt motionärens mening bör tolkas så, att befrielse från vapentjänst skall kunna vinnas ej blott på grund av religiösa samvetsbetänkligheter utan även på grund av samvetsbetänkligheter av annat slag under förutsättning allenast att de äro allvarliga. Av vad jag förut sagt, anser jag framgå, att denna tolkning är felaktig. Skulle emellertid anledning finnas att antaga att en dylik tolkning skulle vinna erkännande och hävd hos dem, som har att tillämpa det kungliga cirkuläret, då föreligger enligt min mening häri ännu ett skäl och kanske det allra kraftigaste av alla att icke gå vidare på eftergifternas väg.

I anslutning till vad jag nu anfört, får jag, herr greve och talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr G u l l b e r g: Herr talman! Genom det kungliga cirkuläret av den 21 februari 1902 godkändes principen, att de, som hysa samvetsbetänkligheter mot att fullgöra vapentjänst, skulle kunna befrias och av regementschefen hänvisas till att utföra annat arbete. Man kunde då vänta, att alla fängelsestraff för värnpliktsvägran skulle upphöra, men tyvärr har det dock icke blivit så. Det är på två punkter, som det brister med avseende på det kungl. cirkulärets effektivitet härvidlag, vilka jag i det följande vill framhålla. Att vi alla önska, att dessa upprörande fängelsestraff skola upphöra, det ha debatterna under föregående år till fullo visat. Jag vill nu endast påminna om att då för två år sedan denna fråga var före här i kammaren, majoritetspartiets ledare, herr Trygger, yttrade, att han ansåg, att nådevägen möjligen skulle kunna vara framkomlig för dessa, som drabbats av fängelsestraff för värnpliktsvägran. Det framhölls dock då stora betänkligheter mot att inslå på den vägen, och man har icke sett, att någon av de ynglingar, det är fråga om, sökt Konungens nåd och därigenom vunnit befrielse från fängelse. Vid förra årets debatt uttalade utskottets ordförande, herr Hammar-skjöld, att han trodde det skulle vara möjligt att regementsläkarna skulle vilja ge betyg på att vissa värnpliktsvägrare vore själsligt defekta på sådant sätt, att de skulle kunna hemskickas. Dessa båda uttalanden av två framstående medlemmar av denna kammare visa, att det finnes hjärta för dessa samvetsömmas personliga frihet. Frågan har fallit därför att man befarat, att de föreslagna åtgärderna skulle föra med sig åtskilliga risker, dels kunde det bli simulation och dels kunde antalet värnpliktsvägrare bli för stort.

Som jag sade, är det på två punkter som det brister i de nuvarande bestämmelserna, den första gäller bärandet av uniform. Det finns en liten rörelse här i landet, de s. k. helgeanerna, som neka att bära uniform. Men dessa helgeaner äro mycket få. Det har i vida kretsar känts upprörande att dessa få personer år efter år utsättas för fängelsestraff, emedan de ha denna, som en föregående talare sade, avvita uppfattning, att de icke vilja bära uniform. Också militärbefälet har känt det svårt, och jag vet att de sökt på allt möj-

*Ang. resolution
ao gullande
bestämmelser
rörande värn-
plikliga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.
(Forts.)*

Ang. revision
av gällande
bestämmelser
öfrande värn-
pliktiga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.

(Forts.)

ligt sätt komma till rätta med dessa personer utan att behöva tillgripa fängelsestraff för dem. Med anledning härav begär jag i motionen att dessa ynglingar skola få göra sin tjänstgöring i civila kläder. Det kommer som sagt endast att beröra den lilla krets av människor, som tillhör den där helgeanska eller fribaptistiska riktningen, vilken för övrigt är på retur här i landet. Det är alltså icke någon sådan utveckling av denna rörelse, att vi behöva befara, att den skall komma att omfatta värnpliktiga i någon större utsträckning.

Jag begär också i min motion, »att cirkuläret må få den tydliga avfattning, att allt subjektivt godtycke må vara uteslutet», och härmed kommer jag in på den andra punkten. Som exempel på vad jag menar må anföras: Det kom en yngling för att fullgöra sin vapenövning i Västergötland i höstas. Han var från ett mycket gott hem, och själv tillhörde han en svenska missionsförbundets församling. Han anmälde sig genast vid sin ankomst till Skövde till inträde i den kristliga militära ynglingaförening, som finnes där. Då vapenövningarna skulle börja nekade han att deltaga i dessa. Han ville gärna bli överförd till trängkåren i och för sjukbärandetjänst eller göra annat arbete för statens räkning. Då han nekade bära vapen dömdes han först till 15 dygns vaktarrest. Under den tiden förordnade regementschefen, att t. f. regementspastorn skulle undersöka, huruvida det var allvarliga samvetsbetänkligheter som ynglingen hade. Jag har läst pastorns utlåtande. Han säger i detta, att ynglingen endast lämnat svaret: »Mitt samvete förbjuder mig att bära vapen.» Något bibelrum eller något annat skäl kunde han icke åberopa för pastorn. Ett utlåtande från pastorn i hemförsamlingen fanns ock bifogat, som innehöll ungefär detsamma. Slutsumman blir att regementspastorn anser att den unge mannen icke har religiösa samvetsbetänkligheter. Krigsrätten sammanträdde och dömde den vägrande till två månaders fängelse. Då han kommer ut utsättes han för detsamma. Han ålägges att göra vapentjänst, och om han vägrar igen, så får han denna gång ett längre straff. Det är förhållandena vid dessa undersökningar och valet av personer att göra dem, som jag i min motion velat fästa uppmärksamheten på. Man kan knappast vänta, vilket jag ock har sagt i motionen, att regementspastorn i alla fall som evangelisk luthersk pastor är nog fördomsfri att giva vitsord åt betänkligheter som en yngling, tillhörande t. ex. frikyrkliga samfund, kan hysa.

Det föreligger således fullt klara och aktuella skäl för att åstadkomma en lagförändring, och när vi erkänna att det är upprörande att ynglingar berövas sin frihet och sättas i fängelse av denna anledning, så menar jag, att vi nu borde gå med på. om också icke vad reservanterna påyrkat, så åtminstone den framställning, som jag tilllåt mig göra i motionen, och tills vidare ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min motion, som ju innehåller något annat än vad reservanterna givit uttryck åt.

Herr A l k m a n: Vid alla de tillfällen, då det kungl. cirkuläret

av 1902 har behandlats, under hela den tid det har varit gällande, har, såvitt jag kunnat finna, icke från något håll förrän i dag bestritts, att staten har skyldighet att taga hänsyn till samvetsbetänkligheter av den beskaffenhet, som det kungl. cirkuläret avser att lösa. Man har alltid och från alla håll betygat, att man anser, att i dessa konflikter verkliga samvetsbetänkligheter äro något, som man gör rätt och klokt i att taga hänsyn till. Man gör rätt, därför att man inser, det brutala och barbariska i att sätta i fängelse människor, därför att de lyda sitt samvetes bud, man gör klokt, därför att man inser, att människor, som mot deras samvetes röst tvingas till försvarstjänst, säkerligen komme att göra försvaret mycket klena tjänster. Det är i dag första gången jag hört någon annan principiell mening än denna anföras, och det var i det anförande, som vi för en liten stund sedan hörde från representanten för utskottsmajoriteten, vilken yttrade, att ifall konflikt föreläge mellan staten och enskilda i sådana fall som det förevarande, han ansåg för givet, att den enskilde skulle vika. Han tyckes således stå på en annan principiell basis än alla de, som hittills motsatt sig en utvidgning av cirkuläret men aldrig gjort försök att bestrida principens berättigande. Det förefaller mig, som från hans sida det åtminstone borde hava föranlett en reservation mot motiveringen för utskottsutlåtandet, däri han bort framhålla, att han ansåg cirkuläret, med den omfattning det nu har, såsom något olyckligt, vilket borde föranleda cirkulärets upphävande. Såsom sagt, jag har icke hört, att en sådan ståndpunkt intagits förrän nu och jag undrar, om den ärade talaren har så värst många meningsfränder. Jag tror, att man i det stora hela, då frågan diskuteras, huruvida den lilla här ifrågasatta utvidgningen av cirkuläret verkligen bör förordas eller icke, kan utgå från, att en ganska allmän samstämmighet råder ifråga om den reella grunden för det kungl. cirkuläret. Man är ense om, att denna vill man icke hava rubbad.

Alltså kan jag konstatera, att man i denna samstämmighet bör äga en alldeles obestridlig utgångspunkt för resonemanget om den utvidgning, som föreslås i cirkulärets räckvidd. Men om detta är fallet, får jag säga, att jag har ganska svårt att förstå det huvudmotiv, med vilket man motsätter sig utvidgningen. Huvudskälet är, att om denna lilla utvidgning göres, man skulle bli utsatt för simuleringsförsök i större omfattning, och man skulle alldeles särskilt bliva utsatt för simuleringsförsök av en viss natur. Man vill göra gällande, att den antimilitaristiska och försvarsnihilistiska rörelsen skulle komma att taga detta cirkulär till utgångspunkt för agitation för värnpliktsvägran. Jag får säga, att jag har litet svårt att förstå det resonemanget. Är det så, att den försvarsnihilistiska rörelsen skulle vara nog enfaldig att begagna det kungl. cirkulärets utvidgande såsom utgångspunkt eller medel för värnpliktsvägran i stort, då förstår jag icke, varför icke denna rörelse med samma fördel skulle använda cirkuläret såsom det nu är. I fall detta cirkulär utvidgades därhän, att de personer, som här äro i fråga, icke blott bleve vapenövningsfria utan även fria från skyldigheten att bära uniform, kan

*Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
plikliga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.*

(Forts.)

*Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
pliktiga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.*

(Forts.)

jag icke finna, att därigenom skulle uppkomma någon skönjbar skillnad i möjligheten för den försvarsnihilistiska rörelsen att begagna detta kungl. cirkulär för sina syften. Skulle denna rörelse vara så enfaldig att begagna sig av en sådan taktik, får jag bekänna, att jag icke inser, huru den skulle få ett uns lättare att i praktiken genomföra sin avsikt, ifall uniformsfrihet medgäves än när den icke är medgiven. Samma granskning på precis samma grunder och med samma skärpa skulle komma till användning efter utvidgningen som den, vilken nu användes ifråga om vapenövningsvägrarna. Precis samma myndigheter, som nu utföra granskningen, skulle fortfarande utföra den. Jag menar, att jag icke kan finna annat, än att de, som anfört farhågan för den antimilitaristiska rörelsens begagnande av cirkuläret såsom huvudskäl mot den nu ifrågasatta utvidgningen, brustit i bevisningen och måste brista i bevisningen, och detta i fråga om det av dem anförda huvudskälet.

De praktiska svårigheter, som skulle kunna tänkas komma till stånd, ifall utvidgningen bleve godkänd, som även framförts av utskottets representant, äro av underordnad betydelse. Den utredning, vi skulle begära, får ju visa, huruvida svårigheterna äro så stora, att verkningarna därav böra hindra utvidgningen. Men det är en underordnad fråga, som vi icke behöva fästa avgörande vikt vid.

Det är också ganska egendomligt att se, huru man här talar om möjligheten av simulation. När man ser, huru utskottet resonerar, finner man, att det gör denna farhåga särskilt stor och icke enöjer sig med att tala om samvetsbetänkligheter. På sid. 3 av utskottsbetänkandet finner man själva kärnpunkten i resonemanget, som kommer fram på följande sätt: »Att denna tankegång, som ytterst leder till att statens tvångsmakt ifråga om utkrävandet av värnplikten icke i något hänseende bör tillämpas gent emot verkligt samvetsömma, ej kan godtagas, synes utskottet vara uppenbart. Staten kan icke lämna större utrymme för den enskildes rätt att handla efter sin individuella övertygelse än som överensstämmer med nödig omtanke om försvarsväsendets effektivitet.» Det talas alltså först om »verkligt samvetsömma», och ögonblicket därefter, för att göra resonemanget mer smakligt, hoppar man från talet om samvetsömhets direkt över till något som kallas »individuell övertygelse», men sådan »individuell övertygelse» och verkliga samvetsbetänkligheter äro ju tvenne alldeles skilda saker. Den individuella övertygelsen måste dock vara så starkt religiöst genomsyrad, att den, som har en sådan, hellre riskerar sin samhälleliga välfärd än han bryter emot denna övertygelse. Och det visar sig också av exempel, som vi hava 10-tals om året, att det finnes personer med sådana samvetsbetänkligheter, människor, som låta sig sättas i fängelse upprepade gånger, hellre än de ikläda sig uniformen, symbolen för vapenövningssskyldighet — deras övertygelse är så stark, att de hellre göra detta än bryta emot densamma. Jag anför detta, därför att jag tror, att den av utskottet framförda farhågan, att det skulle finnas samvetsbetänkligheter, som icke på något sätt kunna hänföras till sådan av religiös natur, är ganska obefogad. Så fort man är inne på samvetets område, är man

i själva verket inne på ett område av religiös natur. För övrigt är det ju icke ifrågasatt, att ändring i cirkulärets bestämmelser skulle göras i detta avseende.

Jag skall icke tillägga många ord. Vad som för min del — jag har reserverat mig in blanco, därför att jag icke haft tillfälle att i utskottet motivera min reservation — varit avgörande, när jag tagit ställning i frågan och nu ber att få yrka bifall till den av herrar Olsson och Gelin avgivna reservationen, är det, att jag tror mig med denna uppfattning och med detta yrkande stå på synnerligen god svensk rättsgrund, när jag, följande principen om aktning för samvetsömhet, vilken är av statsmakten erkänd, blott önskar, att tillämpningen därav något utvidgas. Säsom det nu går till, bliva ju varje år ett tiotal personer på grund av sin samvetsömhet, vars berättigande är erkänd, likväl dömda till fängelse. Man vill nu, att detta skall fortfara, ty man är rädd att, om de icke fälldes, ett större antal än hittills skulle befrias från vapenövning. Men en god svensk rättsgrund säger: hellre fria än fälla. Jag finner hela denna företeelse, att något tiotal personer av dylik orsak är efter år kastas i fängelse, så motbjudande och vidrig, att var och en, som har sinne för samvetsaker och betraktar dem som heliga, bör göra vad han kan för att få en sådan ändring genomförd, att dylikt skulle förekommas.

Jag ber alltså att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Petré: Då nu föreliggande fråga är synnerligen viktig, och av stort rättspsykologiskt intresse, kan jag icke underlåta att yttra några ord i densamma.

Säsom bekant har denna kammare två år å rad avslagit en motion i ämnet. Om man tager del av de uttalanden som gjorts av dem som uppträtt mot motionen, så finner man, att det har gått liksom en röd tråd genom dessa uttalanden, att man i själva verket har tvivlat på att det finnes personer, som anse det icke vara förenligt med sin religiösa övertygelse att ens kunna ikläda sig uniform eller över huvud taget befatta sig med något som helst arbete inom ett truppförband. Så underligt det än kan låta, finnes det emellertid faktiskt i övrigt fullt normala personer, som hava en sådan religiös uppfattning. Jag har personlig erfarenhet av mer än ett sådant fall, och jag har vid en föregående diskussion uti denna fråga relaterat ett av dessa fall, som numera är tryckt i de av medicinalstyrelsen publicerade rättspsykiatriska meddelandena för år 1915. Jag vill här förutskicka den anmärkningen att, när jag talar om samvetsömhet på detta område, jag endast syftar på samvetsbetänkligheter på grund av religiös uppfattning; och i den punkten kan jag alltså biträda vad utskottet har yttrat nämligen, att endast den som har samvetsbetänkligheter av religiös art bör på grund av det nuvarande kungl. cirkuläret i frågan befrias från vapenövningarna.

För närvarande förhåller det sig på det sättet att, om en persons religiösa betänkligheter inskränka sig till att han icke vill bära

*Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
plikliga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot väpen-
tjänst.
(Forts.)*

Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
pliktiga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.

(Forts.)

vapen, så slipper han komma i fängelse, men om den religiösa fanatismen är så stor hos en person, att han på grund av sin religiösa tro anser sig av sitt samvete förhindrad ikläda sig uniform eller förrätta arbete för truppförbandet, då kan han enligt gällande bestämmelser icke undgå att komma i fängelse, trots det att han — fränsett den lagöverträdelse, som begåtts av religiös övertygelse — i övrigt hör till de mest oförvitliga medborgare med upphöjd kristlig moral. Och såsom vi väl veta kommer icke fängelsestraffet att hava någon inverkan på personer med en sådan religiös uppfattning, utan när en sådan person, efter att hava uttjänat sitt straff, nästa gång åter inkallas till värnpliktstjänst, upprepas det gamla spektaklet. och han blir sålunda gång på gång kastad i fängelse på grund av sin religiösa tro och sin religiösa uppfattning. Jag frågar: kan ett sådant sakernas tillstånd verkligen vara förenligt med nutida rättsuppfattning? Vad beträffar det särskilda fall, som jag tidigare haft tillfälle att här avhandla, har jag satt mig i förbindelse med vederbörande kronolänsman, för att höra huru saken sedermera utvecklade sig. Jag har därvid fått den upplysningen, att mannen efter uttjänt straff — som blev det minsta möjliga: en månads fängelse — nu åter har blivit inkallad till värnpliktsövning, dit han måste av länsmannen hämtas, och att han å lägerplatsen alltjämt vägrat ikläda sig uniform; förhör ha härför hållits med honom, ehuru han ännu icke fått sin dom. Till länsmannen har han emellertid sagt: »Fängelsestraffet har icke rubbat min övertygelse. Det är synd att mördra människor, och är det Guds vilja, att fienden skall komma över oss, så hjälper det icke, att man kan hantera vapen.» Och han tillade, att han hellre sitter i fängelse i hela livet, än han ändrar uppfattning i den punkten. Vi se också ofta av tidningsnotiser att samvetsömna värnpliktiga *gång på gång* blivit dömda till fängelse. Det är sålunda icke länge sedan jag såg av en notis, att en person för värnpliktsvägran blivit dömd till fyra månaders fängelse, sedan han förut fyra gånger stått tilltalad och dömts för samma sak. Det var således nu femte gången han fick gå i fängelse för sin religiösa tro. Över huvud taget skulle det vara av intresse att få en utredning över huru många gånger detta medeltida skådespel, som väl icke kan vara förenat med nutida rättsuppfattning, fortsatts i de olika fallen.

Till min glädje får jag erkänna, att under de föregående utförliga debatterna i frågan har endast en enstaka röst höjt sig för den uppfattningen, att det icke skadar, om en sådan person verkligen får sitta i fängelse och glädja sig åt sitt martyrskap. I allmänhet ha motståndarna till motionen verkligen erkänt, att detta är ett högst bedrövligt sätt att gå till väga. Och såsom det antytts av en föregående talare har också under tidigare debatter från motionens motståndare anförts att — när det visat sig, att fängelsestraffet icke haft någon inverkan å en på religiös tro grundad övertygelse — man borde kunna lösa frågan på annat sätt, genom att gå nådevägen eller helt enkelt befria en dylik med religiös fanatism behäftad värnpliktig från krigstjänsten på grund av detta hans ab-

norma själsliv. Då jag varit vittne till, att sådant förslag under föregående diskussioner framställts av flera av motionens motståndare, är det ju ej underligt, att jag, i all synnerhet som en dylik uppfattning framhållits även av utskottets ärade ordförande, blev något överraskad över, att dessa synpunkter icke alls på något som helst sätt kommit till synes i utskottets betänkande. Det hade dock legat nära till hands att förmoda, att de förslag som här framförts i föregående diskussioner av bl. a. utskottets ärade ordförande också blivit avhandlade i utskottets betänkande, när motionen åter blivit väckt här i kammaren. Och att det varit nödvändigt för att få ändring i de nuvarande förhållandena, därom kan man vara övertygad; ty om det icke blir från riksdagens sida beslutad en skrivelse, däri framhålles, att dessa personer på grund av sin, att jag så må säga, förvända religiösa uppfattning böra bliva befriade från vidare värnpliktstjänstgöring, så komma dessa meningslösa fängelsestraff alltjämt att fortfara. De herrar som tillhöra motståndarna till motionen, men som verkligen vilja, att det nuvarande oeffterrättliga tillståndet skall upphöra och en lösning ske i den riktning de föreslagit, de kunna alltså icke få sin önskan uppfylld med mindre det blir en riksdagsskrivelse härom till Kungl. Maj:t, ty eljest blir det såsom hittills, att dessa personer, vilka på grund av sin samvetsömhet icke anse sig kunna ikläda sig den militära uniformen, fortfarande gång på gång bliva dömda till fängelsestraff. Det är icke länge sedan jag såg en notis beträffande ett sådant fall, att läkarundersökning begärts, men att rätten avslagit detta. Och för övrigt, även om läkare får i uppdrag att undersöka ett sådant fall, så torde frågan dock under nuvarande förhållanden icke kunna lösas på den vägen, som utskottets ärade ordförande i fjol förordade, ty medicinalstyrelsen, som brukar höras över tjänsteläkares yttrande i ett rättsmedicinskt fall, har i det fall av denna art den haft till yttrande icke ansett sig kunna förklara personen i fråga på grund av sin sinnesbeskaffenhet oförmögen till krigstjänst. Undertecknad var med om detta ärendes handläggning i medicinalstyrelsen, och jag har därvid icke reserverat mig mot medicinalstyrelsens uppfattning, fastän det kunde synas rimligt att intaga en motsatt ståndpunkt. Men detta skulle kunna hava sina betänkliga konsekvenser, ty *då först* kunde det bliva verklig fara för simulation; *då först* kunde det bliva fara för att hycklare i större mängd skulle uppännas, om de samvetsömme bleve helt och hållet befriade från värnpliktstjänstgöringen eller annat arbete i statens tjänst. Jag menar alltså, att den ståndpunkt, som tidigare framhållits av ett par talare, som äro motståndare till motionen, den är i själva verket långt mera vittgående än motionen enär de vilja helt och hållet befria samvetsömme från varje som helst värnpliktsarbete eller annat arbete, som utgör ersättning därför. Jag har som sagt icke vågat ansluta mig till den uppfattningen att den samvetsömme värnpliktsvägraren borde utan vidare förklaras olämplig för krigstjänst, utan ansett, att det hellre borde ordnas på något sätt, såsom här i motionen föreslås och som också reservanterna förordat, men jag ber att särskilt få be-

*Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
pliktiga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot väpnar-
tjänst.*

(Forts.)

Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
plikliga, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.

(Forts.)

tona att frågan är icke löst därmed, att de personer det här gäller medgivas rätt att utan uniform förrätta arbete vid truppförbandet. ty enligt min personliga kännedom finnes det — som nämnts — sådana som på grund av sin religiösa uppfattning anse sig icke kunna taga någon som helst befattning med arbete vid truppförband, motiverande detta därmed, att det i alla fall hör till krigstjänsten. Det är därför, menar jag, nödvändigt, att sådana personer i stället kunna få göra arbete utanför truppförbandet, arbete som icke har samband med krigsväsendet, och jag vill härvid erinra om att det vid krig, finnes stort behov av arbete även inom det civila livet, som icke har direkt med kriget att göra. Man ser sålunda, huru- som man i de krigförande länderna infört civil värnplikt och mobiliserat alla icke värnplikliga för civilt arbete. Och att det skulle hava någon betydelse för försvarets effektivitet att de samvetsömma värnplikliga finge även under krig ägna sig åt civilt arbete i det allmännas tjänst kan jag ej fatta, då man vet huru ringa antalet sådana fall är.

Man har sagt, att en utvidgning av cirkuläret om samvetsömma värnpliktsvägrare skulle giva ökad fart åt den försvarsfientliga agitationen, så att många skulle föregiva religiösa skäl för att icke behöva taga befattning med arbete vid truppen över huvud taget. Först och främst vill jag då framhålla det att, om cirkuläret tolkas så, att det begränsas till att endast omfatta de av religiösa skäl samvetsömma, så kan jag icke förstå att det finnes något samband mellan denna fråga och den försvarsnihilistiska agitationen. Icke heller kan jag förstå den av utskottet antydda faran för simulation, så att personer skulle medgiva, att deras religiösa övertygelse förbjöde dem att ikläda sig uniformen och förrätta arbete vid truppförbandet, oak- tat så icke vore förhållandet. Vi böra betänka, att det dock är truppförbandscheferna som skola bedöma den saken, och jag vet icke, varför vi skola hava ett sådant misstroende till truppförbands- cheferna i detta hänseende. Vi kunna väl dock utgå från att de — liksom medicinalstyrelsen — när ett sådant ärende kommer in till denna, göra sig noggrant underrättade om värnpliktsvägrarnas före- gående förhållanden, så att de få veta, om han verkligen, innan han kom till vapenövningsplatsen, talat om vägran att fullgöra sin värn- plikt av religiösa skäl samt om han över huvud taget visat sig vara religiöst intresserad. Farhågan för simulation, därest reservanter- nas yrkande bifölles, kan jag således icke se hava något berättigande. Och i varje fall bleve faran härför icke större, än om man ginge den av bl. a. herrar Trygger och Hammarskjöld tidigare förordade vägen att på ena eller andra sättet helt befria de samvetsömma värn- pliktiga från såväl all värnplikt som ock allt ersättningsarbete för det allmänna.

För närvarande är alltså förhållandet det att, även när trupp- förbandschefen kommit till den övertygelsen, att det är av religiösa skäl som den värnplikliga vägrar ikläda sig uniformen, han faktiskt icke har något annat att göra än att ombesörja, att den värnpliklige ifråga blir dömd till fängelse, detta må redan vara upprepat huru

många gånger som helst. Jag frågar eder, mina herrar, kan ett sådant sakernas tillstånd verkligen tillfredsställa eder rättskänsla? I varje fall kunnen I vara övertygade därom att, så länge personer såsom nu sker gång på gång kastas i fängelse för sin religiösa tro, så länge komma även i denna kammare gång efter annan och år efter år att höja sig röster för avskaffande av detta barbari, för utplånande av denna skamfläck på vårt lands rättsväsen.

*Ang. revision
av gällande
bestämmelser
rörande värn-
pliktiga, som
hysa sammets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.
(Forts.)*

Herr G u l l b e r g: Jag anhåller, herr talman, att få återtaga mitt yrkande på bifall till motionen och förena mig om yrkandet på bifall till reservationen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt nu föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herar Oscar Olsson och Gelin vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herrar Oscar Olsson och Gelin vid utlåtandet avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 33.

Herr von Koch väckte en motion, nr 100, om ändring i § 16 riksdagsordningen.

Denna motion hänvisades till konstitutionsutskottet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-

ordnande vid Skaraborgs regementes kasernetablissemang av gemensam tvättinrättning för de till Skövde förlagda truppförbanden;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av kavalleriets officersaspirantskolas förläggning å Ränneslätt;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående iordningställande av en skjutbana å Ränneslätt för Smålands husarregemente;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för tillgodoseende av vattenbehovet för Norrlands trängkår;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vaktmästaren vid generalintendentens expedition A. K. Broms att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av skjutbana för Östgöta trängkår;

nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillämpningen av gällande bestämmelser om penningtillskott till värnplikligt underbefäl vid repetitionsövning;

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillämpningen av riksdagens år 1916 fattade beslut om krigstidshjälp;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1918;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader för år 1918 ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av telegrafverkets medel till Sveriges rikstelefonisters vilohemsförening; samt

nr 28, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av väckt motion i fråga om taxering till bevillning av växande skog m. m.; och

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av särskild progressiv beskattning å ogifta personer och makar med högst två barn;

bankoutskottets memorial nr 11, angående avskrivning av osäkra fordringar vid vissa riksbankens avdelningskontor; ävensom

lagtuskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om det pågående arbetet för en strafflagsreform; och

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t

angående åläggande för arbetsgivare att i vissa fall lämna arbetare bidrag till uppförande av eget hem m. m.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 27 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollen för den 21 och den 23 innevarande månad.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets memorial nr 29, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beredande av medel till bestridande av kostnader för tryckande av rikets neutralitet; och

bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående viss nedsättning av sockerskatten dels ock i ämnet väckta motioner.

Herr talmannen yttrade, att enligt överenskommelse med herr talmannen i andra kammaren omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen skulle anställas vid kamrarnas sammanträden lördagen den 3 nästinstundande mars över dessförinnan godkända voteringspropositioner för sådana omröstningar.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 24, till Konungen i anledning av justitieombudsmannens framställning till riksdagen angående ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ i lagen den 14 september 1906 angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad m. m.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 146, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av herr Bergs i Munkfors motion, nr 123, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss utvidgning av vederbörande militärbefäl lämnat bemyndigande beträffande värnpliktige, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst m. m.

*Ang. åtgärder
beträffande
värnpliktiga,
som hysa sam-
vetsbetänklig-
heter mot
vapentjänst.*

Ang. åtgärder
beträffande
värnpliktiga,
som hysa sam-
vetsbetänklig-
heter mot
vapentjänst.
(Forts.)

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att första kammaren, som den 24 i denna månad vid behandling av sitt första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 avslagit en inom kammaren väckt motion i samma syfte och en framställning av enahanda innehåll som andra kammarens beslut, måtte finna den genom det nu upplästa protokollsutdraget skedda delgivningen av andra kammarens beslut ej föranleda vidare yttrande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad herr vice talmannen sålunda hemställt.

Föredrogos följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 147, med delgivning av nämnda kammarens beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av herr Lindhagens motion, nr 263, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående för-
enklad benämning å statens verk och inrättningar; och

nr 148, med delgivning av andra kammarens beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av herr Lindhagens motion, nr 1, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt och tillfälle för parter och deras biträden att sittande övervara rättegångsförhandlingar.

Första kammaren beslöt hänvisa dessa ärenden till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogos nedannämnda från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 145, med delgivning av andra kammarens beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av herr Ingvarsons m. fl. motion, nr 141 om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om nedbringande av statens tryckningskostnader;

nr 149, med delgivning av nämnda kammarens beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5 i anledning av herr Thorssons motion, nr 47, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åläggande för statens ämbets- och tjänstemän att underteckna ämbets- och tjänstehandlingar med tydlig namnunderskrift; samt

nr 151, med delgivning av andra kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av dels motion nr 281, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till förhindrande att odlad jord ligger obesädd och i uppenbar vanhävd, dels motion nr 282, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående verkställande av undersökning, i vilken omfattning den odlade jorden är besädd med brödsäd m. m., dels motion nr 283, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av utredning, huruvida och i vilken omfattning odlad jord ligger i vanhävd m. m., dels motion, nr 328 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att öka sädesproduktionen i riket.

Första kammaren beslöt hänvisa ifrågavarande ärenden till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 17—28, bevillningsutskottets betänkanden nr 6 och 7, bankoutskottets memorial nr 11 samt lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,50 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
